

Woodcrafterské cvičení bystrosti, pokřepicovosti a otevřenýchlavosti

aneb Hlava není jen na čelenku

1. Rychlá Věverka se noci plaví ke skále v řece. Zvládněš se zavřenýma očima a s tužkou projet cestu s ním? Kamarád tě upozorní na každý dotyk s břehem. Po krátkém otevření očí, pokračuj. Vyhraje ten, kdo dojde ke skále s nejmenším počtem doteků.

2. Ve vysokém mra, kedrapu v padesátém poschodí, bydlel, tepaslík. Denně vyjel výtahem do dvacátého patra, kde vystoupil a dál šel čtvrt hodiny pěšky po schodech. Proč to dělal?

3. Uhadneš to taky?

A. Pod jakým stromem stromem sedí zadič za deště?

C. Pálí to i když to nehoří?

B. Čím víc to sušíš, tím je to mokřejší?

D. Kdo mě jméno vysloví, hned mě zničí.

E. U řeky seděl chlapec. Někdo mu zakryl zezadu oči a řekl: „Si můj syn, ale já nejsem tvůj otec.“ Kdo to byl?

Řešení: 1. VYS NEDOSAHL 2. A) POD MOKRAKYM B) SNIH C) KOPKIVA D) TICHŮ E) DEHO MATKA

Woodcraft

3/2013

časopis Ligy lesní moudrosti

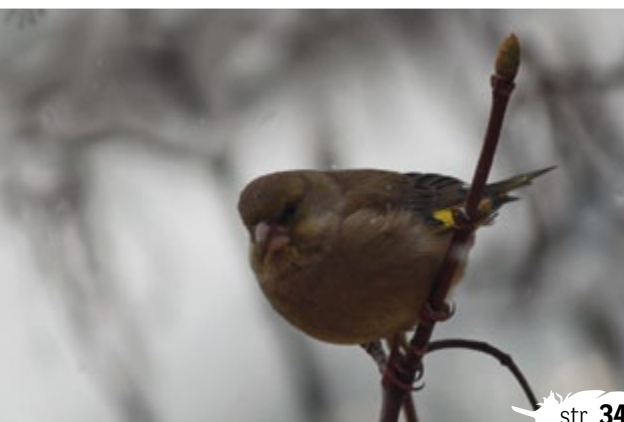
podzim

str. 16

str. 22

str. 34

str. 42

STALO SE	str. 2
OHLÉDNUTÍ ZA UPLYNULÝMI TŘEMI ROKY Kamila Lunerová – Maqiyémi	str. 9
MOJE CESTA PO BICYKLU Arnošt Švanda	str. 8
OTEVŘTE 13. KOMNATU Kateřina Benešová – Wičanhipi	str. 16
100 LET TÝPÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH František Kožíšek – Biminiji	str. 18
PŘEDKOLUMBOVŠTÍ STAVITELÉ Zdeněk Salzmann	str. 22
OHEŇ V AMERICE A JEHO REPRODUKCE Albert Minář – Hrom	str. 26
ZELENÝ DENÍK (ZÁPISKY Z LET 1984-94) Ladislav Rusek – Šaman	str. 31
JAK SI SPLNIT ORLÍ PERO 2T6 – SNÍMKY PTÁKŮ Pavel Spálený – Yučikala	str. 34
KNIHA: DESET MALÝCH INDIÁNKŮ Iva Hönigová – Awačin	str. 38
OŘECHOVÁ GRILÁŽ Iva Jurkovičová – Olowanteča	str. 39
ZLATÝ ÚDOLÍ	str. 40
DOBŘE UPEČENÝ ČLOVĚK	str. 41
MRAMOROVANÝ PAPIR PRO RŮZNÁ VYUŽITÍ Iva Jurkovičová – Olowanteča	str. 42
WOODCRAFTERSKÁ POESIE	str. 44
HRY NA SCHŮZKY Ilona Kaletová – Owotanla	str. 46
STAŘEC A OSEL	str. 47

Kosí potok 2013 *Legolasovým objektivem*

slavnostní zahájení táborení

vodní golf

lukostřelba

malebnost

orientální vyvolávači táborového aukra

loď rodu Ačjuta Gotra

vodní golf

závody lodiček

Redakční rada

Šéfredaktorka

Kateřina Benešová – Wičanpfi

Obrazový redaktor

Tomáš Koubek – Okeya

Grafická úprava a DTP

studio ToTeM

Jan Bejček – Thokata Mani

Korektorka

Helena Jindrová

Autoři jsou vždy uvedeni kurzívou pod svým článkem.

Adresa redakce

Liga lesní moudrosti –
časopis Woodcraft,
Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1

casopis@woodcraft.cz
http://www.woodcraft.cz

Knihařské zpracování a tisk

RETISK – Praha

Distribuce

Balírna Letňany

Přetiskování obsahu povoleno pouze s písemným souhlasem redakce nebo autora a s udáním pramene. Příspěvky redakce vrací jen na vyžádání autora.

Názory autorů článků nemusí souhlasit s názory redakce.

Cena výtisku 40 Kč plus poštovné.
Informace o předplatném na ustredi@woodcraft.cz.
Cena pro členy LLM v příspěvcích.

Ročník 24, číslo 3.
Navazuje na časopis *Bizoni vítí*.
Náklad 700 ks.

Uzávěrka příštího čísla je 11. listopadu 2013.

ISSN 1804-9508.
MK ČR E 5455

1. strana obálky

foto: Tomáš Koubek – Okeya

4. strana obálky

Kreslí: Pavel Čech.

Milí přátelé! (...a taky kamarádi, známí i neznámí!)

Všimli jste si, jak se v posledních letech proměňuje význam slova přítel? Vrtá mi to hlavou čím dál víc.

Dnes jsem byla na kávě s redakční radou. A jak jsme tam na sebe čekali, dlouho jsem tam seděla s přítelem. Kdyby přišel někdo, kdo ho nezná, vstala bych a při představování neřekla – hle, toť můj přítel, ačkoli je to naprostá pravda a tento „titul“ mu právem už léta patří. Jenže je-li žena na kávě s *přítelem*, je v naprosté většině případů jasné, že to ve skutečnosti vůbec není přítel, ale nejspíš její milý, možná partner, třeba snoubenec. A tak, abychom se vyhnuli nedorozuměním, představujeme své přátele jako *kamarády*. Jak to?

Copak s *kamarádem* jsme prožili čtvrt století? Člověk, který ví o kdejakém mém trápení a který mi pomůže, když je mi mizerně, že je *kamarádem*? Copak o všech svých láskách mi po večerech u ohňů vyprávěl nějaký *kamarád*? Není to fér!

Štve mě to nemálo, a to mám výhodu pohlaví na své straně. Zatímco Goethe, Jirásek či Jack London měli výsadu nazývat své mužské objekty přátelského sdílení a vzájemnosti pravými slovy, dnešní muž to štěstí nemá. Otrlý trempíř, který by ve společnosti utrousil, že měsíční cestu po horách Kazachstánu absolvoval s přítelem, by se pravděpodobně znemožnil, ztrapnil či přinejmenším výrazně zkreslil pohled na svou sexuální orientaci. Ale, ruku na srdce, copak se s *kamarádem* dá vydržet měsíc v odlehklých horách? Na to už je zapotřebí pořádného přátelství.

A tak, zatímco se snažím vystrnadit z partnerství slovo *přítel* a důsledně ho nahrazovat milým *milý* už dlouho, odhodlávám se k tomu, že to zkusím a nebudu se bát svým přátelům nejen potichoučku, ale i nahlas vzdávat patřičnou úctu pradávným slovem, které jim náleží. Známých mám přehršel. Kamarádů dost. Přátelé mají výjimečné postavení. Zaslouží si ho.

Wičanpfi

Líbí se Vám časopis *Woodcraft*? Nejste členové Ligy lesní moudrosti, ale chcete, aby Vám příští rok chodil rovnou do schránky? Jste členové LLM, ale jeden výtisk Vám nestačí?

Objednejte si předplatné!

Stačí zaplatit 160 Kč na účet LLM č. 157137398/0300, uvést variabilní symbol 7711 a do zprávy pro příjemce napsat Vaše jméno a adresu, na kterou Vám má časopis chodit. *Woodcraft* si též můžete předplatit hotově v kanceláři LLM, či se informovat o jiných možnostech na ustredi@woodcraft.cz.

Ohlasy na minulé (cyklistické) číslo

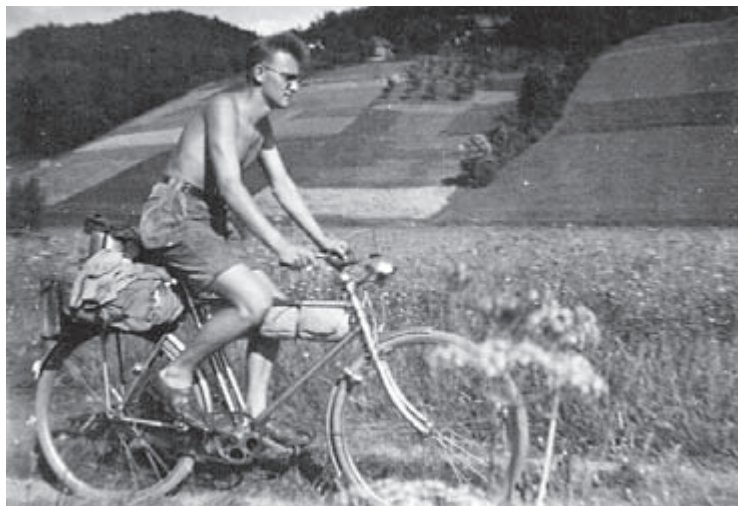
Potěšil mne článek Čiksikův v časopise LLM 2/2013, protože jsem právě tak cestoval v mládí na kole v letech 1936 až 1952 sta kilometrů po vlastech českých. Byl to Dürkopp z r. 1925 bez přehazovačky s nábou (brzda) a dosloužil koncem padesátých let.

Všechny cestovatele zdraví
Jiří Novák – Hukwim.

Po návratu z Kosáku mě doma čekal náš časopis. No – upřímně řečeno – nejdříve jsem si přečetl svůj článek o argalu. Jsem s ním spokojen. A pak Čiksikovo „Jak nebýt in“. No nádhera! Akorát zvonek nemám, kolem lidí jedu tak pomalu, že v případě potřeby v klidu řeknu „s dovolením, prosím vás, já se protáhnu zleva...“. Ve městě mlaskám, jako kdyby zachrápli. Ale ve všem ostatním mi mluví z duše.

Loni jsem zajel autobusem do Třeboně a šel po svých po panelce na jihovýchod k těžebně pro kus rašeliny, abych dětem demonstroval, jak doutná. Cestou tam

Jiří Novák – Mýval – Hukwim na cestách

brzy ráno ani noha. Volně přes rašelinný les paráda, do obkružující stoky jsem trochu šlápl... Nějak už jsem na Třeboňsku asi pár let nebyl, tak mě cestou zpátky dav pestrobarevných cyklistů na lesní cestě překvapil. První dvě skupinky jsem pozdravil, než jsem seznal, že to nemá smysl. Nevnímají. U zlaté stoky jsem se trochu umyl. Na hladině kvetly stulíky, no nádhera. Přečetl jsem si pěknou naučnou tabuli o sovách Třeboňska. Kolem to furt frčelo.

„Kam to jedeme?“ – „To je jedno, jedem!“

Vzácným a nepochybně zajímavým hostem byla i vnučka pana Maixnera – astroložka Zdeňka Kavalová-Maixnerová. Večera se zúčastnilo na 25 lidí. Kvůli havárii vody byla akce přesunuta do prostor České rady dětí a mládeže na Senovážném náměstí. Kromě historie táboření v týpí došla řeč i na debaty o vnímání mravnosti v proměnách časů.

Aleš Sedláček – Tokaheya

„Jé, Zlatá stoka!“ – „Nebrzdi!! Jed!“

Výhodou ovšem bylo, že všechny krásné ostružiny kolem cesty čekaly na mě. Lahoda.

Na hrázi Opatovického rybníka jsem si sedl, koukal na hladinu a pojedl poslední skývičku chleba a vajíčko na tvrdo (to běžně neberu, ale vzpomněl jsem si na dětství...). Tu mě dorazili:

„Nevíte, co to je za rybník?“ – „Asi Rožmberk.“

Tož tak, díky za počteníčko a ať se daří!

Vlastimil Růžička – Vlastík

Pomoc po povodních 2013

Nejen díky naší neúnavné náčelnici se podařilo zorganizovat skupinu woodcrafterů ochotných pomoci s úklidem po povodních.

Sešli jsme se v Šáreckém údolí, kde stejnojmenný potok opláchl zahradu místní lesní školky Šárynka (do které mimo jiné dochází synek jednoho nejmenovaného člena náčelnictva:-). Uklidili jsme odpadky, vynosili „toxický“ písek z pískoviště, vrátili jsme dřevěné lavičky na svá původní místa. Zahradu jsme pohrabali a nanosili hromadu připluvšího dřeva, která se bude hodit při nepřízni počasí k vyhřátí místní jurty a tím potažmo i předškolních dětí.

V sousedství Vltava zaplavila sklep a přízemí Ekodomova. Zde se vyklízely věci ze zatopených prostor.

Členové kmene Drum bun věnovali své síly opravám areálu veltruského zámku. Společně se

spoustou dalších dobrovolníků z mnoha míst jsme postavili pořádný kus obory pro daňky, kterým voda sebrala bytelný kus plotu.

Filip Chmel
a Kateřina Benešová – Wičanhpi

Wanagi Oyate – Tábor Muší roty

Tento rok byl pro členy Wanagi Oyate jiný. Termín táboření ovlivnila plánovaná expedice za polární kruh. Bylo tedy nutné tábořit jindy a z důvodů neexistence neomezené dovolené i kratší dobu.

Tradiční tábořiště na Volešku bylo obsazené, ale naštěstí nám spřátelení skauti pomohli a půjčili nám své tábořiště v údolí říčky Svárožné (společně s chatkou).

A tak jsme se mohli těšit na hluboké šumavské lesy. A těšení se vyplatilo. Okolo našeho vikingského stanu se vyjma baráčku choulily hvězdy, „mrchničky“ a romantika přírody...

Ostatně, vynecháme-li „drchničkový“ nálet, jehož svědění

jsme pocítovali i po táboření, čekaly nás samé dobré aktivity: od pití kávička, pójkování a žonglování, po vyrábění postele, hraní her a také trápení Indouškova nosánku, neb jeho ovečky se neustále ztrácely a on je musel nejen vystopovat, ale i nově vyštěkat. A že měl úkoly opravdu těžké. Jedna ovečka se mu schovala dokonce pod podlahu zbořeného stavení.

Táboření zpestřila rodinná návštěva, která pobyla přes noc, užila si indiánských pohádek, večerního ohně a vymyšlení vlastních pravidel pétanque.

Závěr táboření jsme uzavřeli bojovkou ve sklepení a slavnostním sněmem, na kterém byl udě-

len titul Sagamor a Velký Sachem, z čehož jsme měli velkou radost.

Pavel Spálený – Yučikala Wičaša

foto: autor

Jedenáctý letní ligový tábor na Kosím potoce

Týden I.

Letos jsme se poprvé zúčastnili táboření na Kosím potoce. Už od začátku nám přišlo, že jsme se ocitli v jiném světě.

Když jsme dorazili v sobotu odpoledne na tábořiště, už zde stálo několik týpí a dalších obydlí. Byl to moc krásný pohled. Sobota a neděle byly spíše ve znamení budování, ale hned první velký zážitek přišel v neděli v podvečer, kdy proběhl zahajovací průvod. Celé zahájení zpestřily scénky, které se vázaly k táborovému řádu. Nejen, že byly vtipné, ale musím ocenit i herecké nasazení všech zúčastněných. Při zahájení byli jmenováni do funkce „Kosí bojovníci“, kteří měli dohlížet na dodržování táborového řádu. Jako insignie jim byly předány kopí a náramek z březové kůry.

V pondělí se poprvé sešla táborová rada a program získal konkrétnější obrysy. A tak jsme úterý zahájili hned lakrosem. Sešly se spíše děti, ale o zájemce o akci nebyla nouze a celý zápas byl napínavý. Odpoledne jsme strávili se Sokoly v korunách stromů. Ti nám totiž připravili takové malé lanové centrum, ale dráha nebyla vůbec jednoduchá. Klobouk dolů před všemi, co se odhodlali a pokusili se překonat sami sebe. Večer pokračoval se Sokoly oslavou desátého výročí vzniku jejich kmene. Sokoli všechny pohostili. Největší úspěch ze všech dobrot mělo domácí trnkové víno, vyrobené z místních trnek.

V úterý se mimo jiné začal rozjíždět velký turnaj v ringu.

Jednotlivé zápasy se hrály průběžně celý týden.

Středa byla poklidnější. Vyřábělo se, a to hlavně ze surové kůže. Dělali jsme tubusy, pouzdra na nože, tašky, ... Všechny výrobky jsme se poté pokoušeli ozdobit malbou hlinkami. Někteří si zkusili i zpracování močových měchýřů.

Čtvrtek byl velmi slavnostní den. Dopoledne se konalo aukro tzv. «Barbar bazar», to mělo velký úspěch, podařilo se uskutečnit nespočet obchodů, ale hlavně jím provázeli báječní moderátoři Filip a Tokhata Mani.

A odpoledne s námi Woapewin a Čanté Tanka oslavili svou blížící se svatbu. Byly to velké hody, ale asi nejvíce se všichni těšili na prasátko, pečené na ohni a otáčené mlýnským kolem zanořeným v Kosím potoce. Krom dobrého jídla jsme se dozvěděli i pár pikantností o snoubencích, ti pak dostali „kyticí“ plnou přání a perníčků, a to vše za doprovodu sborového zpěvu.

Pátek sice nebyl tak slavnostní, ale rozhodně patřil k těm zajímavějším. Odpoledne se konalo

Pow-wow (indiánská taneční slavnost). Už jsem Pow-wow zažila, ale tohle bylo daleko lepší. Takovým akcím velmi prospívá venkovní prostředí. Kapela hrála báječně, byli oceněni nejlepší tanečníci, dostali jsme i teoretické základy jednotlivých tanců, ale hlavně si to všichni užili.

V sobotu ráno proběhlo zahájení sněmovního dne, kde byla mimo jiné rozehrána divadelní scénka s otevřeným koncem. Ten měl každý kmen domyslet, nacvičit a večer se dohrávalo. Byla vyhlášena soutěž v rozdělování ohně, ženy křesaly a třely třecími dřevy za pomoci luku a muži třeli také, slukem a dokonce i bez něho. Dále byla připravena zajímavá přírodovědná procházka, přiučili jsme se něco nejen o květinách a stromech, ale i broucích. Odpoledne vypukla „SKOŘICE“, tato akce byla zaměřena na spolupráci skupin. Po večeri konečně přišlo to, na co všichni čekali. Zahájení sněmu. Na sněmu byly uděleny tituly a orlí pera. Zástupcům kmenů byly předány nové „Svitky březové kůry“ a nechyběla zábava v podobě dohrávání scének.

Za ten jeden týden jsme zažili množství skvělých věcí a mnoho jsme se toho přiučili. Díky všem organizátorům.

Věra Němcová – Omeletka

Týden II.

Že se táboření přehouplo do druhé poloviny, bylo patrné hned den po sněmu, v neděli. Ti, co přijeli jen na první týden nebo na sněmovní víkend, balili a ve mně to, jako pokaždé, vyvolalo trochu smutný pocit odjíždění a loučení. Takový pocit se nejlépe zažene nějakou zábavnou a akční činností. A protože nám počasí přálo, přišel na řadu vodní golf, „divácky nejatraktivnější závod“, jak hlásala reklama z úst Legolase, hlavního a každoročního pořadatele této osvěžující, adrenalinové a vyčerpávající aktivity.

Z téže pořadatelské dílny proběhly asi o den později i velmi povedené závody lodiček. Hodnotila se nejen rychlost, ale krása, nápad a odolnost. Tu otestovala kanonáda v poslední fázi závodu, vedená dle pravidel závodu, buď blátěnou municí dětských ostrostřelců, nebo přesně mířenými šípky dospělých bojovníků.

Dancelodge se hned dvakrát, jednou pro děti a podruhé pro dospělé, proměnila v „prkna, která znamenají svět“, kde si mohl každý zkusit zahrát scénku improvizčního divadla. Fandové ornitologie mohli absolvovat ranní vycházku za hlasy ptáků s Loganem, samozřejmě jen pokud si dostatečně přivstali. My, kteří lačníme po vědění, jsme si nenechali ujít povídání o základech heraldiky s Netopýrem a výklad o vojenském vybavení ve všedním životě severoamerických indiánů od Mahpiata s Čikalou. Nejmenší

se mohli svést na koních, na nichž je ochotně vozili Machpito s Wetu a po večerech poslouchat pohádky. Zároveň probíhaly po celý týden disciplíny Tawiskary, oblíbené lukostřelecké soutěže.

Nejsilnějším zážitkem pro mě byla možnost pokusit se o čin dálkový pochod (1B3), který připravili Aki a Tokhata Mani, a to ve variantě 50 km na čin a 100 km na velký čin. Tady si mohl každý (mohu-li soudit dle výrazů ve tvářích stovkové party) zkusit, kde má své hranice a podívat se na dno svých sil. V mírně zvlněné krajině, která obklopuje naše západočeská lázeňská města, to byla, alespoň v první půli, lahoda pro oko. Nohám už se ta neustále se měnící nadmořská výška tolik nezamlouvala. Naštěstí zbýval po pochodu ještě víkend na regeneraci a odpočinek.

To vše po libosti prokládané večerním sezením u ohně a koupáním z rána i v parném dni nabídlo letošní táboření. Slunečné počasí a klidný proud Kosího potoka, který nám pomalu odnesl i druhý týden plný letní pohody a setkávání v kruhu přátel. Věřím, že se

i napřesrok ponese v podobně nabitém a přesto pohodovém duchu.

Tímto bych Vás také rád pozval na příští ročník táboření, které se bude konat v netradičním termínu 25. 7. – 10. 8. 2014.

Tibor Parák, náčelník společného ligového tábora 2014

foto: Jiří Schwertner
a Pavel Čech – Machimia

Tate Osmaka – Letní táboření na Zátoce

Letošní táboření na Zátoce máme již za sebou a já sedím nad listem bílého papíru a v myšlenkách se mi promítají všechny prožité dny ve vybrané společnosti všech Osmáků. Každý rok je v něčem jiný – jinak krásný, jinak zážitkový. Loňský rok nás Zátoka „vyškolila“ v bouřlivých podmínkách povodňových, letos nám nabídla nádherné slunečné počasí. Tak jaký vlastně byl tábor roku 2013? Byl hlavně o nás všech – o partě lidiček (malých i velkých), kteří dokážou vytvořit tu správnou táborovou atmosféru, byl o pohodě, skvělém počasí, úžasné náladě, smíchu, hrách, večerních stezkách, hvězdném nebi a pěti týpí. Zážitků se letos urodilo mnoho, mezi nejsilnější patřilo Dádovo noční dobrodružství mimo tábor, z kterého si přinesl nejen noční zážitek se srnci, ale také nové jméno – Kiktá Tablóka (tedy probuzen srncem). Takže

vítej, Kiktá Tablóko. Velké Wašté patří malým i velkým. První samostatné táboření si vyzkoušela naše nejmenší Martule a nelze než podotknout, že to zvládla s dědou Vlkem na jedničku. Další poděkování patří „náctkám“ – tedy partičce Osmáků 15+, kteří si vyzkoušeli, jaké je starat se o program tábora.

S oslíkem

Táborové dny byly také okořeněny výsadkem, turnajem v badmintonu, přepadem, finskou (Vlkovou) stezkou jen pro nejdůležitější a nejotrlejší Osmáky. Atmosféru poklidného soužití dotvářelo malování bubňů, výroba indiánských panenek, korálkování, stavba potní chýše Píšťalkou a samozřejmě závěrečný sněm kmene. Moc příjemné byly také návštěvy Cinky a Culíka, které si na nás udělaly čas a strávily s námi pár chvil. Přijela se na nás také podívat Želvička s naším nejmenším indiánem Tomíkem, který určitě příští rok okusí táboření na vlastní kůži. Jako každý rok se mi zdá, že dny na Zátoce utíkají rychleji než obvykle a nedá se je zastavit a pozdrzet, dá se je jen do sytosti prožít, zažít na vlastní kůži.

Lenka Tojnarová – Rybka

Bobří táboření

Oheň, který zvolna dohořival, osvětloval posledními záblesky plamínek konstrukci wigwamu lesních indiánů, když tu noční ticho i naše pozvolné usínání přerušil praskot padajícího stromu ve svahu pod námi.

Nebylo to poprvé ani naposledy a neměla v tom prsty žádná nečekaná vichřice, ale ostré zuby našich nejbližších sousedů – přátelské a neostýchavé kolonie bobrů. Větší stylovku jsme si s wigwamem už prostě nemohli ani přát...

Na potoce v údolí se totiž rozkládalo celkem sedm bobřích hrází, z toho jedna utvořila jezero, jaké jsme dosud znali jen ze severských krajín, s desítkami kmenů trčících z vodní hladiny. Nejbližší ohryzy začínaly pár kroků od našeho obydlí, a tak není těžké uhádnout, co bylo nosným programem našeho rodinného červencového táboření u Bobřího potoka v pusté a zapomenuté části Českého lesa.

Bylo úžasné sledovat bobry v jezeře (ano, poštěstilo se) a obdivovali jsme jejich řemeslné

Willy ve funkci „porovnávací krabičky“

Jeden z večerů patřil minikoncertu Lístku a jeho písničkám

přesnou práci postavených hrází a až na jednu výjimku od jakéhosi bobřího greenhorna i padlé stromy, ležící na těch správných místech.

Někde jsem četl, že bobří jsou po člověku největšími měniteli krajiny, s dodatkem, že po člověku je dlouho, ale opravdu dlouho nic a pak teprve přicházejí na řadu tito aktivní hlodavci. A protože na tomto místě nepravdělně táboříme už víc jak deset let, tedy o něco déle než bobří, a mohli jsme proto porovnávat, jaké změny v údolí za dobu jejich působení nastaly, je zcela patrné, že výše uvedené tvrzení se opravdu zakládá na pravdě. Přesto si však myslím, že v tomto případě jsou to změny k lepšímu – bobří hráze opuštěnému zarostlému údolí, ve kterém však ještě před sedmdesáti lety byly mlýny a silnice s kamenným mostem – dodaly punc nefalšované divočiny a údolí se stává útočištěm i pro další živočichy.

Nádherné počasí, které nám přálo po celé dva týdny, bylo tou

pověstnou třešničkou na dortu. Hvězdnaté noci, orosená rána na louce a chladné vody potoka dávající zapomenout na odpolední přejícné slunce byly opravdu velkou vzpruhou.

Za návštěvu děkujeme celé řadě woodcrafterů a trampů, kteří se přišli na tu romantiku podívat a zpestřili svojí návštěvou naše táboření: Willymu se Zdenkou, Slávkovi, Warapovi, Fredymu se Sašou, Hafranovi s Deny, Růžovi a Pavle, rodině Bílé tlapky, Káňatům a dalším...

Budeme se Sylvou a Anežkou rádi vzpomínat.

PS: Bobr evropský má hmotnost až 30 kg a po jihoamerické kapybaře je druhým největším hlodavcem na světě. Před třemi lety bylo v Českém lese odhadem 44 bobřích rodin, údaje o jeho současném počtu se mi nepodařilo sehnat.

Michael Antony – Tony
foto: autor

Ples LLM

Dva kmeny z Prahy 13 jsou od pradávna v silném (ne)přátelství. O víkendu 1. – 3. listopadu spojí své síly a vyzvou všechny kmeny na neutrální půdě k tanci a zábavě. Tak přijďte, ať o to (čti: „tu melu“) nepřijdete!

Cena vstupenky na ples je 150,- Kč

Místo konání: Sokolovna
Ořech, Zbuzanská 150, 252 25
Ořech

Ubytování a strava bude zajištěna

Další informace najdete na
ligovém webu www.woodcraft.cz

Tak 2. listopadu nashledanou!

Tomáš Sadílek – Chlupek
a Jan Merhaut – Mokrouš

Ohňová Čotokva – umění rozdělávání ohně

Za účelem zdokonalení členů LLM v umění zažehnutí ohně pořádáme ve dnech 18. – 20. 10. 2013 na Bobřím hradě Ohňovou Čotokvu.

Mimo krátkého teoretického seznámení s problematikou se můžete naučit rozdělávat oheň křesáním, připravit si troudu, vyrobit si soupravu na rozdělávání ohně lukem (některé věci si musíte předem připravit a dovézt) a natrénovat rozdělávání ohně třením dřev. Přípravu věcí neodkládejte, jejich sehnání vám možná zabere trochu času!

Co s sebou: ostrý nůž, ostrý úštěp pazourku (křemene), ocílka, troudu z přepálené bavlny, krabička z železného plechu na pálení troudu, 2 kusy lipového hranolku rozměru 4x3x30 cm

(z mladé lípy) dokonale suché (možno vysušit v mikrovlnné troubě), 1 kus suché houby Troudnatec kopytovitý (*Fomes fomentarius*), kožený řemínek cca průměr 0,5 x 100 cm (lze nahradit jinou pevnou šňůrou), lískový prut cca průměr 0,8 x 70 cm a TULEJKU.

Nezaměňte prosím akci s Pod-

zimním ohniveckým setkáním, které bude 22. - 24. 11. 2013!!!

Více informací o akci naleznete na www.woodcraft.cz.

Všechny zdraví a na hojnou účast se těší

Albert Minář – Hrom
foto: Tomáš Macek – Netopýr

Ohlédnutí za uplynulými třemi roky

Milí přátelé lesní moudrosti, pomalu se nám chýlí ke konci tříleté období stávajícího náčelnictva, tak je asi na místě trochu se ohlédnout zpátky, jak bylo, co se podařilo, co se naopak moc nepovedlo nebo nestihlo...

činnost a zvýšení propagace to prostě nepůjde...

Zaměřili jsme se na celou řadu věcí – například představit woodcraft a LLM novým lidem, zjednodušit vstup do LLM a poskytnout návod na rozběhnutí kmene. Za tímto účelem byl vytvořen prezentační web www.ligalesnimoudrosti.cz, časopis *Bizoní vítr* se změnil ve *Woodcraft*, rozběhla se spolupráce s lesními mateřskými školkami (LMŠ), bylo zprovozněno on-line přihlašování do LLM a hlavně se dotáhlo vydání knihy *Kmenové zřízení*. Knihy, která vznikala přes 10 let, z čehož těch několik posledních ležela jako obrovská hromada sesbíraného materiálu, která původní autory zasypala, a nemohli se z ní vyhrabat ven. Bylo potřeba ji mnohokrát pročíst, roztřídit, proškrtat, upravit, doplnit, proškrtat, doplnit, přeházet, proškrtat... Ale nakonec máme v ruce útlou knížku, kterou můžeme dát do ruky každému začínajícímu, kdo chce vést kmen, rodinu nebo sám sebe po stezce lesní moudrosti a potřebuje poradit, jak do toho. Pohříchu, zmiňovaný web zůstal nakonec poněkud nedotažený (to by se mělo v dohledné době změnit), usnul i nadějný propagační projekt film.woodcraft.cz.

Pro připomenutí listuji svým „zeleným sešitem“, do kterého si zapisuji vše, co na náčelnictvech probíráme, a sama jsem překvapená z toho, že věci, které už považujeme za normální a prastaré, vlastně zas tak staré nejsou; tři roky, pět let – je to moc, nebo málo v životě jednotlivce a v historii jedné malé organizace...? Mnohé záležitosti, které se nám podařilo za poslední tři roky dotáhnout do zdárného konce, byly započaty za náčelnictva předcházejícího (náč. Trnka), které tedy bylo v téměř stejné sestavě jako náčelnictvo nyní končící, a lze je považovat za výsledek více než tříleté práce. Děkuji tímto všem členům náčelnictva (a nejen náčelnictva), kteří jsou ochotni takto dlouhodobě věnovat svůj čas na oltář Ligy lesní moudrosti.

Co nás tehdy trápilo? Tehdy nás významně sužoval nízký počet

členů, úbytek počtu dětských členů (mladí dospívali, noví nepřicházeli), rozdrobenost kmenů. Zuby nehty jsme se drželi těsně při hranici minimálního počtu členů a rozložení kmenů v rámci ČR nutné na to, abychom měli nárok na dotace MŠMT, zásadního zdroje financí na chod organizace. Jenže přitruhovalo, každý rok byly podmínky náročnější a dotace o trochu nižší. Počet členů nám meziročně mírně narůstal po jednotlivcích, podmínky MŠMT zpříšňovaly po stovkách. Všem bylo jasné, že zvýšení počtu členů ve věkové kategorii 0 – 26 let je problémem číslo jedna. Mnozí z nás zachraňovali situaci rozmnožováním pohlavním, ale požadovaná kvóta zvýšení počtu dětí byla příliš vysoká a tímto způsobem nedostižná. Bez podpory činnosti dětských kmenů, zlepšování podmínek pro jejich

Vedle toho se však rozjela do jisté míry spolupráce s LMS – uspořádali jsme motivační woodcrafterský víkend, a od té doby mnohé LMS jedou podle našich Zápisníků korálkových činů, dokonce máme i absolventku našich náčelnických zkoušek, a někteří jsou pravidelnými hosty našich letních táborů. Doufáme, že se malým prckům zaryje woodcraft pod kůži na celý život a třeba z některých skupin vzniknou i nové ligové kmeny.

Dalším důležitým bodem byla podpora činnosti a vzájemné provázanosti stávajících kmenů a členů. Nikdo z nás nechtěl, aby LLM byla jen organizací, do které dětské skupiny vstupují podle toho, kolik dostanou příspěvek na člena. Dá se očekávat, že v jiných organizacích jsou na tom kmeny finančně a materiálně lépe než u nás, o to více je milé vědět, že členové jsou u nás proto, že je oslovuje myšlenka lesní moudrosti a proto, že jsou spolu rádi. A to je potřeba podporovat. Jednou z věcí jsou tedy mezikmenové a celoligové akce, ať už to jsou Velké hry, letní táboření na Kosím potoce, akce Spolku ohnivců nebo nejrůznější zajímavé víkendy. Díky všem, kteří se podílí na jejich organizaci; kdo to zažil, ví, že uspořádat a zajistit akci pro několik desítek (i stovek) lidí tak, aby vše klapalo, není nic jednoduchého. Hlavně, aby všichni odjízďeli spokojení, veselí a natěšení na další akci. A to se myslím vždycky podařilo.

Náčelnictvo se v posledních letech hodně soustředilo na náčelnické zkoušky – chtěli jsme, aby se náčelníci kmenů (možná budoucí) hlavně poznali mezi sebou, něco společně zažili, aby

nasáli woodcrafterského ducha a v tomto duchu vedli i své kmeny. Aby v kmeni bylo více lidí, kteří budou mít povědomí o povinnostech náčelníka a mohli si tak úkoly lépe rozdělit mezi sebou. Abychom neodvezli účastníky do lesa na schůzi, kterou si musí odsedět, „studium“ materiálů, plnění řady úkolů a závěrečné testy si tedy účastníci odbyli doma u počítače formou e-learningu. Na vlastní akci to už pak byly spíše společné hluboké zážitky, diskuze a výměny zkušeností, při kterých nejlépe vplynulo na povrch, kdo je autorita, kdo je svědomitý, jak se kdo chová v kolektivu, kdo bude dobrým náčelníkem. Náčelnické zkoušky však nebyly jedinou možností, kde se dalo něco naučit – v podobném duchu byly i další akce Čotokva pro Malou lóži, Ohnivecká a Ohňová Čotokva a řada dalších. Věřím, že na fungování kmenů se to pozitivně projevilo.

K důležitým přínosům posledních dvou let určitě patří i vydání aktualizovaného Svitku březové kůry pro Malou lóži, obrázkového průvodce woodcrafterským systémem plnění činů Orlí pera a mistrovství pro malé zálesáky a woodcraftery a aktualizovaného Svitku březové kůry – Knihy orlích per a mistrovství, který byl zatím k dispozici pouze v omezeném množství na otestování v kmenech a pro všechny vyjde v lednu 2014. Před několika lety vydalo tehdejší náčelnictvo svoji programovou vizi, ve které plánovalo vydání jedné publikace ročně. „To nedáte,“ utrousil tehdy dobromyslně jeden člen LLM. Tehdy jsem si v duchu slíbila, že „to dáme“. A podařilo se, hurá. Díky zejména nestorovi úprav

svitků – Čiksikovi a mnoha dalším lidem, kteří se na úpravách podíleli.

Co se týče zlepšování podmínek pro činnost kmenů, podařilo se posunout několik věcí k lepšímu – finanční dotace na člena se sice celkově moc nezměnily, ale upravili jsme jejich přerozdělování tak, aby dětské kmeny, které mají celoroční činnost, dostávaly větší částky oproti méně aktivním členům. Řada kmenů se v poslední době naučila získávat i další peníze z jiných zdrojů, snažíme se hledat a zajišťovat další peníze na konkrétní aktivity (například zmiňované náčelnické zkoušky, tvorba a tisk některých publikací, údržba tábořiště na Kosím potoce, rekonstrukce Fary apod.), které pomáhají rozvíjet činnost nebo majetek LLM a přitom neodčerpávají prostředky použitelné právě na dotace na jednotlivé kmeny nebo tradiční akce LLM. Projekty a zakázky se snažíme vybírat, myslím, velmi uvážlivě tak, aby jejich plnění nepřineslo více práce než užítku. To vše se neobejde bez fungujícího ústředí. Občas je mi předhazováno, že kancelář LLM je kafemlýnek na lidi, doufám, že i toto se nám podařilo aspoň částečně upravit – pravdou je, že počet pracovníků kanceláře se rozrostl z jedné na pět, a vidíte, už mohou odjet i na svatební cestu nebo na víkend na chalupu, odskočit si na státnice a přitom všechno funguje :-). Pravdou je, že se v naší pidikanceláři musí střídát, protože všechny najednou se tam prostě nevejdou.

Dalším balíkem, který by měl sloužit pro činnost kmenů, jsou naše nemovitosti. Kdo tvrdí, že náčelnictvo neřeší nic jiného

než Faru, Filipovu Huť a Kosí potok, není v obraze. Věnujeme jim rozhodně méně času, než záležitostem uvedeným výše. Nicméně i to jsou oblasti, se kterými se za poslední tři roky významně pohnulo. Ligové tábořiště na Kosím potoce má již kvalitu téměř golfového hřiště, na letní táboření LLM se sjíždí více než 200 účastníků, v dalším průběhu prázdnin jej využívají některé kmeny pro své tábory, jezdí se sem tábořit i v průběhu roku. Věhlas tábořiště na Kosím potoce dosáhl až do hlavních událostí České televize – nebojte, nejednalo se o žádné katastrofické komentáře o zastřelení houbaře šípem, naopak, ligový tábor posloužil jako dokreslení zprávy o 100. výročí postavení prvního týpí v Čechách :-). Naše turistická ubytovna Fram na Šumavě už je po mnoha letech konečně považována za dostavěnou, i když... kdo má barák, ví, že není hotový nikdy a stále je co opravovat, vylepšovat a dodělat. Co je povzbudivé, že Kosí potok a Fram konečně po letech začaly být ziskovou záležitostí. A Fara v Michalových Horách už také pomalu začíná sloužit svému záměru – základna pro menší woodcrafterské akce. Sice se spaním na zemi a s velmi omezeným vybavením, ale už to rozhodně není ruina na zboření. Ještě pár let a budeme mít další malebný domeček pro kmenové výpravy.

O každé z výše uvedených věcí by se dalo psát podrobněji, ale škoda papíru. Důležité jsou skutečnosti, nikoliv to, co někdo napíše. Pravdou je, že to, co nás dříve pájilo nejvíce (viz 3. odstavec od začátku), už není akutní problém. Stále však je potřeba

nenechat se ukolébat, že teď jsme v pohodě, neboť počet členů a jejich věkové rozložení je věc velmi kolísavá. LLM není úplně typickou dětskou organizací, její jedinečnost je právě v systému celoživotního woodcrafterského přístupu k životu. Ví, že v ligových kuloárech někdy jednotlivé věkové skupiny diskutují o smysluplnosti členství ostatních věkových skupin – zástupci dětských kmenů nechápou, proč bychom měli přijímat rodiny s malými dětmi, když nám to znevýhodňuje poměr dětí/dospělí daný pro přiznání dotací MŠMT, zasloužili woodcrafterští kmeti brblají, proč se honíme za projekty a pasujeme se do škatulky dětské organizace, když woodcraft je přece životní filozofie, nikoliv mlýnek na peníze pro zabavení dětí atd. Naštěstí většina členů LLM, myslím, vnímá Ligu jako živý organismus, který potřebuje vstupy i výstupy, potřebuje se měnit, aby mohl žít a růst. Když se zastaví na jednom bodě, zahyne. Proto je dobré, když máme dětské kmeny, rodinné kmeny i kmeny dospělých – uplyne pár let a z od-

rostlého dětského kmene je kmen dospělých a posléze rodinný... potřebujeme SE navzájem. A stávající náčelnictvo se v uplynulých letech snažilo přispět k rozvoji této vzájemnosti, jak nejlépe umělo. Na LLM je povzbuzující to, že je to společenství lidí, kteří jsou zvyklí oceňovat, co někdo udělal dobře, nikoliv vypichovat, co někdo udělal špatně. Snad je to náš systém plnění a udílení orlích per, který nás k tomu vychovává. Proto je práce v náčelnictvu LLM milou povinností, i když občas časově náročnou.

Děkuji všem, kteří se podíleli a podílí na bohaté činnosti Ligy.

Před třemi lety jsme na Kosím potoce velkolepě oslavili 20. výročí LLM. Někdejší náčelník Logan tehdy prohlásil, že Liga vyrostla z dětských plenek a je z ní už mladá slečna a uvidí se, jak si povede v životě dál. Možná je neskromné, když řeknu, že to snad docela zvládá...

*Kamila Lunerová – Maqiyémi,
náčelnice LLM*

*foto: Tereza Peková – Hante
a Tomáš Macek – Netopýr*

Arnošt Švanda: Moje cesta po bicyklu od 21. do 29. června 1899

část druhá

Současní woodcrafteri měli, jak se stále více ukazuje, i velmi woodcraftersky zaměřené předky. Martin pradědeček byl muž podnikavý, srdcem, duší i tělem nesmírně moderní woodcrafter, který by leckoho z nás dnes snadno strčil do brašny svého bicyklu či kapsy vlněného „plaidu“. Moc děkujeme Martě, která nám dovolila nahlédnout do deníku svého příbuzného a umožnila nám tak sdílet aktivní dovolenou sportovce i romantika z předminulého století...

Laufen, Goisern, Au

Chtěl jsem před deštěm dorazit aspoň do Goisern, ale když přestalo, pustil jsem se zase do pozorování přírody a jel ještě dále.

Krajina čím dále, tím byla hornatější, údolí celkem podrželo svůj ráz; prostředkem valí se a šumí statná Travná, po jedné straně dráha, po druhé pěkná silnice.

Pěkně leží Laufen v těsně sevřeném údolí a na stráni u Goisern se hory rozestupují, ale na jihu ukazuje svůj vrchol Dachstein. Těšil jsem se nesmírně na Hall-

stadtské jezero, ale radost viděti ho jsem si ponechal na příští den, až budu zase pln sil; dnes se mně už hodně chtělo spát, poň. jsem minulou noc nespál a od rána už asi 100 km urazil. Zůstal jsem tedy nedaleko jezera (aniž bych ho byl však viděl) ve vesnici Au, ve venkovském hostinci na noc. První noc v tak krásném kraji! Uprostřed imponantních vrchů! Hostinec byl velmi slušný. V 1. patře měli více světnic pro letní hosty, jednu zaujal jsem já; měla vyhlídku na hory levého břehu jezera Hallstadtského. Od 5. hodiny, kdy jsem sem dorazil, do sedmé dosti jsem si odpočal a posilnil a pak jsem se vrhl do tvrdého, blahého spánku.

Jezero, Gosaumühl

Ráno otevřeným oknem dolétly ke mně první zvuky ptačí a také jsem jim s chutí naslouchal. V 5 hodin už jsem byl zase připraven, asi v ½ 6 mně dali snídani a v 6 hodin jsem už zase jel. Bylo ještě chladno, slunce dílem v mlhách, dílem za hora-ma, jakési chmury, a to hluboké ranní ticho v horách se stávalo ještě vážnějším. Za ¼ hodinky jsem stanul na pěkném místě u jezera a tak prvním pohledem naň byl okouzlen, že jsem si ho hned nakreslil. Utekla tak malá hodinka a pak to šlo dále kolem překrásného „Gosauzwangu“ (vysoký dřevěný most přes příční údolí) a Gosaumühl, stále skoro na strmém sklonu do tmavého jezera, až najednou se otevře vyhlídka na Hallstadt jenž jako vlaštovčí hnízdo přilepen na skále u jezera na malinké prostoře stěsnává své přemalé domky a uzoučké uličky. Vjel jsem do něho nejprve v řadě malých

rybářských chýší a dřevařských bud s lávkami u samé vody, pak v několika stupních domky seřazené po strmém svahu, na němž vévodí katolický chrám, pak na náměstí a do hostince „Simonyhütte“. Dorazil jsem v ½ 8, posnídal podruhé, sestavil si při tom plán dnešního dne a pak se vydal pěšky na pouť. S bicyklem v těchto horských cestičkách bych mnoho nepořídil, ale chtěl jsem skutečně i trochu do hor se podívat.

Hallstadt, Walsdbachstrub

První věcí v Hallstadtu bylo prohlédnout si trochu městečko, a s tím brzo jsem byl hotov cestou k Waldbachstrubu. Z cesty městečkem, jež k severu poskytovala pěkný pohled na jezero s hornatými jeho břehy (přes střechy níže ležících domů) došel jsem za ¼ hod. k sousední osadě Lahn položené na malé rovině u ústí horského potoka, podle něhož teď vedla cesta vzhůru. Všude tytéž útulné domky jako v Hallstadtu a Goisern v zahradách, tak že se mně zdálo, že na tuto útulnost místa nemálo působí také evangelické obyvatelstvo. Údolí bylo

čím dále tím divočejší. Poboční skalní obří s rozervanými čely majestátně shlížejí dolů. Skály zde mají stupňovitý tj. vrstevnatý útvar. O samotě stojí dále asi 3 hostince a v lesním zátiší pomník utvořený z velikého přírodního balvanu, hlásající o zásluhách jistého občana o lesnictví v té krajině (jsou to státní statky). Od této cesty, všude pohodlně upravené, odbočuje se v jednom místě cesta na Dachstein, kterou chvíli lze sledovati, jak hadovitě se vine na protější strmé stráni. Stoupá se stále příkřeji, po levici hučí divoce horský potok, až přijdou několikrát schody a konečně staneš u pěkného vodopádu (3/4 h.). Kotlinka zde skalami nadobro uzavřena a z jedné takové skály vrhá se silný potok asi 100 m hluboko. Nahoře prodral si ve skále (žula) jeskyni. Zpěněná voda přechází hojně v mlhu tak, že vše za krátko zarosí. Nakreslil jsem si ten pěkný pohled. Z pravé strany padá po kolmé stěně menší „Schleierfall.“ Bylo asi ½ 10, když jsem se dal toutéž cestou zpět. Pozoroval jsem také alpskou květinu, ale nebylo nic zvláštního k nalezení. Osadou Lahn jsem

nyň prošel jinou cestou a obrátil se hned k východu pobřežní procházkou k Obertraun. Zde jsou hallstadtské solivárny a nějaký průmyslový závod, mlýny atd., u vody tytéž rybářské a dřevařské chaty jako před Hallstadtem. Na stráni po pravé ruce v bujné trávě jsem našel hojnost alpských růží, z nichž kytky se hned octla v dírci u kabátu. I jinak jsem se po turisticku zdobil a kráčel volně dále. Výhled na jezero byl čím dále, tím krásnější, takže jsem se opět pustil do kreslení a podařilo se mně pěkně obrázek zachytit. Předemnou za jezerem hrdě pne

se Sarstein a Fenechogl (krajní jeho výběžek), pod ním napravo v zeleni se ztrácí Obertraun; vlevo malebné svahy Blossenberku a blíže u jezera, ba z jezera takřka vyčnívající osada Hallstadt. Nad Hallstadtem ve velké výšce bělá se tzv. Rudolfsthurm označující místo solných dolů (odtud se vede slaná voda do Ischlu) a nížeji pěkné villy. Překrásný to pohled! A ta tichá, v záři slunce se lesknoucí hladina. Pokochav se pohledem kráčím dále a dospěl jsem ve 12 h. do stanice Obertraun. Přesnídávka právě stačila do odjezdu vlaku k Aussee.

Obertraun, Aussee, Grundelsee

Chtěl jsem původně výlet do Aussee podniknout po bicyklu, ale když mně cestu neschvalovali, jel jsem raději drahou. Jest to ono údolí, kde roku 1897 v červenci řádila povodeň. Trať dráhy nadobro byla zničena a musela být znova vystavěna. Právě asi před 3 měsíci opět tou cestou zase se poprvé jezdilo. Seděl jsem, toť se rozumí (jako obyčejně) u okna, aby mně nic, co za podívání stojí, neušlo. Zprvu otevřela se pěkná vyhlídka na Dachstein a okolní vrchy pak v úzkém údolí jsem mohl pozorovati jen krásnou řeku Travnou a trať dráhy. Dříve ležely koleje u samé vody, teď jsou aspoň 20 m výše a je zhůry viděti dobře, kde trať byla zničena. Asi do půl cesty k Aussee je značné stoupání. Vlak s 2 lokomotivami dosti těžce se pohybuje, pak to jde rychleji, až zase se otevře malá kotlina - Aussee. Chtěl jsem se ještě odpoledne vrátit do Hallstadtu, ale při tom vše možné vidět, proto jsem bez odkladu se pustil silnicí do osady a odtud chtěl dále do Alt Aussee, popř. Grundelsee. Lázeňské město velice pěkně je upraveno, park u vody, ulice čisté a malebný pohled na celek, v pozadí strmé skály výběžků „mrtvého pohoří“, jež jako majestátní hradby z obou stran vypadají. Již ten pohled dává tušiti velkolepost krajiny. Jdu chutě dále, až se zastavím u stoku 2 řek u tabulky, jež hlásá, že ta cesta vede do Grundelsee a nalevo přes stráň do Alt Aussee. Patrně jsem cestu k Alt Aussee minul a nezbyvalo než voliti z dané možnosti jednu. Pustil jsem se přečte vlevo na horu, ale když za chvíli jiná tabulka ohlašovala,

že do Alt Aussee se jde přes vrch, přede mnou hrozivě do výše se pnoucí a že to trvá 2 hodiny, kdežto do Grundelsee odbočovala pohodlná promenáda vpravo (3/4 hod), pustil jsem se touto a došel po příjemné procházce lesem a lučinami na svahu, a přes osady Trenen (Aber a Unter) asi za 3/4 h. ke Grundelsee, které do poslední chvílky zůstávalo skryto. Jen jeho pobřežní skalní hradby, jež na mě činily imposantní dojem, už zdaleka jsem viděl. Slunce hodně hřálo, takže mně napadla myšlenka se vykoupat nebo projet na člunu. Poněvadž voda byla studená, zvolil jsem poslední, najal na půl hodiny člun a pustil se po krásné zelené hladině na druhý stinný břeh. Dlouho bylo vidět čistou vodou dno, snad asi 10 m hloubky, až se pak propast vodní zčernala a na druhém břehu zase zjasnila. Není nezajímavé pozorovat dno takového horského jezera. Leží tam ohromné balvany a kmeny stromů v malebném nepořádku, pak zase písčina a zase hlubší rokly s černající se vodou, a pohlédneš-li v kruhu kolem nebe, všude obráží se zelené a skalní břehy jako v zrcadle. Plavba ta mě velmi pobavila. Koupil jsem si několik pohlednic a dal na zpáteční pochod, abych dostihl vlak do Hallstadtu. Jedna stará babička viděla mně přicházet a zase odcházet a vyslovila podivení své, že tam nezůstávám déle. I nazpět k nádraží se šlo krásným údolím po promenádě. Ale ještě jiného jsem měl v horách zažít.

Hallstadt

Cestou do Hallstadtu se stahovaly mraky a zanedlouho začalo přšet. Tím arci výhled se změnil,

ale i tu bylo Hallstadtské jezero (a Obertraun) krásné. S jedné strany pronikalo ještě slunce, jehož paprsky jako mohutné sloupy padaly do jezera dodávající celé krajině zvláštního, také velkolepého osvětlení. Než jsme dojeli do zastávky Hallstadtské, spustil se liják a po kratičkém běhu na připravený parníček (jenž za 25 kr. převáží od každého a ke každému vlaku) jsem byl notně promoklý. Bylo asi 5 hodin. Zašel jsem v hostinci ke stolu očekávaje vyjasnění, neboť jsem měl v plánu na noc jeti do Gosau, ale bylo čím dál tím hůř. Zdvihl se i vítr, jenž rozkolébal hladinu jezerní, až voda (těsně u ní byla zahrada hostince) vysoko a hlučně šplíchala. Malé toto „rozbouřené moře“ konečně se utišilo, ale déšť nikoli, a jak mě tvrdili, nebylo ani zítra ráno naděje na polepšení. Vpravil jsem se tedy v dané poměry, opustil plán jeti do Gosau (odtud jsem chtěl k Dachsteinu, Gosausee a pak přes Abtenau do Gollingu) a zůstal zde na noc. Ráno asi k 6. hodině bylo smutné vstávání, přšelo ustavičně. První vlak k odjezdu jsem již zmeškal, šel jsem si tedy po snídani ještě prohlédnouti městečko a zvl. místní museum, na něž v průvodci bylo upozorněno. Budova vypadá jako hrad a také dozorce byl téhož názoru, leží nad městečkem na stráni, zadní zeď tvoří skála a má pěkný romantický vzhled; do každého patra (jsou 3) může se přímo ze zahrady před budovou ležící, ale i po schodech. Stavení to před zakoupením musejní společností bylo obydleno, jako dosud mnoho podobných domků v Hallstadtu jest, pak ovšem náležitě upraveno. Sbírký jsou velmi

zajímavé, t. z. hallstadtské doly bronzu. Jsou zde i geologické mapy a udání místa, kde nálezy se staly; většinou u solných dolů, které patrně od pradávnych dob byly využitkovány a poskytovaly obydlí starým Keltům. Jsou tu hroby keltské a římské, rozličné bronzové věci i zlaté nádoby, popelnice atd. atd. Několik místností je věnováno památkám lidským z přítomné doby: celá světnice Hallstadtská, městská i selská tu zařízena a zvl. zajímavá jest kuchyň se železnými, na otáčení samočinnými zařízeními rožni. Ve světnici stojí staré piano (asi 150 let staré, na něž jsem si zahrál) a také tam vyloženy evanj. modlitební knížky (Hallstadt je z polovice evanjelický - ev. chrám dole u jezera); v jiné místnosti složeny všecka slavná středověká privilegia a jiné listiny cechů atd. atd. Líbilo se mi to. Rozhlédnuv se ještě jednou od katolického kostela po zachmuřené krajině vrátil jsem se do hostince, sebral svoje švestky a odjel asi v 1/2 10 drahou do Ischlu.

Druhou část pradědečkova cestovního deníku pro Woodcraft přepsala Marta Ryšavá

foto: Petr Hendl - Wanigiska, archiv časopisu

Otevřte 13. komnatu

Když jsme letos v červnu s Drum bunem plánovali výlet do Děčína, měli jsme na mysli velký kolečkový bruslovýlet kolem Labe a procházku po Labských pískovcích. Protože jsme ale ten náš plán minili uskutečnit v době, kdy jaksi začínaly povodně, strávili jsme víkend ryze městsky, což nás dovedlo na děčínský zámek.

Protože jsme s sebou měli děti, rozhodli jsme se vybrat z nabídky prohlídku „s tajemnou postavou“. Byli jsme zvědaví, co to obnáší a bude-li to štrapáce dětská, rádo by dětská, legrační či trapná. Nebudu vás napínat, bylo to prostě super! Tajemný černý rytíř (jak jsme se později dozvěděli, místní učitel snad zeměpisu), nás dvě hodiny vodil sklepeními, hrál, splétal a rozplétal příběh, který měl úroveň, vycházel z historických skutečností, byl dostatečně tajemný, zábavný, překvapivý, akční a zapojoval děti, zatímco dospělí se bavili.

Představte si takové velice dobře technicky a herecky zajištěné

vyvrcholení dlouhodobé etapové hry, máte-li k dispozici hradní sklepení a dost času na přípravu. Postava černého rytíře, skutečného Zikmunda, kdysi děčínského pána, který proslul svou vrtkavostí během husitských válek a neváhal krást náboženské předměty či zradit přítele, hodilo-li se mu to do krámu. Tenhle člověk nečlověk teď bloudí ve sklepeních (v nichž je atmosférotvorná tma, jinak téměř nic – bravo, tleskáme marketingu!) a touží po vysobození. Přichází banda návštěvníků, která mu v tom má pomoci. Cestou luští křížovku, vytahuje meč ze skály, otevírá rakev, leze po provazovém žebří-

ku pro kámen z nebeské klenby a na dno studny pro železo ze dna ukované, aby jiskrou života vykřesalo pro hříšníka odpuštění.

Byli jsme naprosto nadšení a radostně se šli ještě podívat na „normální“ prohlídku, abychom viděli i zámek.

Doma jsme se pak vrhli do četění informačních materiálů. Celá tahle pěkná atrakce je součástí projektu Otevřte 13. komnatu. O co jde? 10 českých a moravských památek se rozhodlo přitáhnout pozornost širšího návštěvnictva a pustili se do toho neotřelým způsobem. Na každé památce se krom běžných prohlídek konají i prohlídky s tajemnou postavou.

Ta je pokaždé jiná a pokaždé vychází z místních tradic či pověstí. Na zámku v Loučeni je Bílá paní, na Kačíně duch Rudla, na Grabštejně svatá Barbora atd. Každá postava vás provede luštěním křížovky, za jejíž tajenku pak na konci prohlídky vyměníte samolepku tajemného předmětu a klíče. Všechno si můžete pěkně nalepit a zapsat do malého cestovatelského deníčku, kde jsou postavy pěkně vyobrazeny, takže vybarvovači si užijí pastelek, nalepovači lepení a psavci se mohou nechat unést literaturotvorností. Deníček dostanete zdarma při první návštěvě.

Zdá se vám, že to zní dobře? Má to ještě další bonus. Pokud navštívíte sedm památek a získáte tedy sedm klíčů, otevře se vám tajemná komnata. Ta je na každé z památek, smějí do ní vstoupit jen ti, kteří nasbírali vše potřebné, a na internetu se píše, že to stojí za to. Na ulovení sedmi klíčů má návštěvník přesně rok a půl od první návštěvy.

Celý program má moc pěkně udělané webové stránky www.otevрте13komnatu.cz, kde se dají najít všechny památky, tajemné postavy, časy prohlídek, ceníky, zkrátka vše potřebné.

Protože mě moc zajímalo, zda to v Děčíně nebyla jen náhoda, vydali jsme se na začátku září na Karlovu korunu, zámek v Chlumci nad Cidlinou, kde nás čekal šprýmovný hrabě Octavián Kinský. Prohlídka byla v úplně jiném duchu. Hrabě nás všesky podělil nějakou rolí (pro prostorek služebnou Kateřinu si vybral Awačin) a vodil nás po místnostech svého zámku. Povaloval se na pohovkách, nás

usazoval ke slavnostní tabuli, kněžnu a knížetě Thurn - Taxisovy (také návštěvníky) učil jezdit na pánském a dámském jízdním sedle, Kateřinu nechal otvírat dveře a poštovní schránky, v nichž byly nastražené myši, v lehkém konverzačním duchu se jemně třevoval do svých příbuzných a vyprávěl košilaté historky ze svého života s manželkou, milenkou a papouškem. Nakonec se s dospělými rozloučil kapkou likéru (ale pozor – o panu hraběti se říká, že prý rád laškoval s projímadlem!).

Jak tedy dopadlo srovnání? Obě prohlídky byly velmi dobře okostymované, postavy byly pokaždé odlišné a držely se scénáře. Černý rytíř byl opravdu zralý muž s bohatou minulostí, udržel celou dobu dekórum a ani na chvíli nevypadl z role. Mladický hrabě vedl celou prohlídku ležérním tónem, dělal si z našich postav legraci, sedlo mu to. Černý rytíř nás prováděl chmurným sklepením a vedl přemýšlením o svědomí, hrabě Octavián se hbitě přemísťoval prosvětlenými

salónky s pohovkami, křesílky a prostřenými tabulemi a bavil nás historkami. Obě role byly pěkně spjaté s prostředím i historií zámku, tleskáme autorovi i tomu, kdo „herce“ vybíral, protože na nich úspěch prohlídky hodně stojí.

Zatímco po první prohlídce jsem měla hezký zážitek, po té druhé se autorům projektu podařilo to, oč zřejmě usilovali. Zasít do mě sémě zvědavosti. Zajímá mě, jaké budou další postavy, příběhy, do kterých částí hradů či klášterů nás zavedou.

Pokud uvažujete o návštěvě, budu ráda, dáte-li nám vědět, jaké to bylo. A pokud zamíříte přímo do Děčína, máme pro vás jeden malý woodcrafterský trik. Nikomu nic neříkejte a vezměte si troud a trochu chrastí. Myslíme, že použijete-li je v pravý čas, ohromíte spolunávštěvníky i pana rytíře. A to teprve bude bomba, o níž bych si ráda přečetla!

*Kateřina Benešová – Wičanhpi
(s podporou svých drumbuních soukmenovců)*

fotografie: Zlatý pruh Polabí

100 let týpí v českých zemích

O prvním českém týpí jsem psal v minulosti již dvakrát (1, 2), a tak doufám, že mně pamětníci odpustí, budu-li se v něčem opakovat. Rád bych ale přidal i něco nového.

Když letos v červenci rozbili naši woodcrafteri a jiní táborníci své letní týpiové tábory, možná tím zahájili už 101. českou sezónu táboření v týpí.

Jediný dochovaný snímek prvně vztyčeného týpí. Tábor pod Plešivcem, červenec 1913

Jestli se skutečně začala už druhá stovka, je však s otazníkem, protože nevíme, zda se zde v týpí skutečně tábořilo každý rok. Co však víme určitě, je, že letos v červenci uplynulo přesně sto let od té doby, kdy bylo první české týpí ušito, postaveno a využito k táboření. Bylo to zásluhou dvou profesorů a hrstky studentů berounského gymnázia, ale než se k popisu té historické události dostaneme, považují za nutné

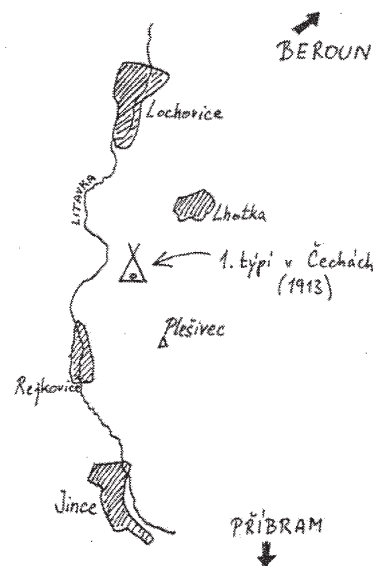
podívat se ještě o pár dní i pár let dříve. První týpí bylo postaveno na západním svahu Plešivce 13. července 1913. Jen o tři dny dříve zemřel známý český malíř Mikoláš Aleš (1852-1913), autor typických národních motivů, a přece od mládí nadšený obdivovatel severoamerických indiánů, jeden z těch, kteří indiánství u nás prošlapávali cestu (3). V jeho pozůstalosti se mimo

jiných originálních indiánských artefaktů dochoval asi 70 cm vysoký model týpí, který mu poslal jeden krajan z USA.

První známé týpí v českých zemích údajně vztyčili – ovšem jen jako dekoraci či cirkusovou kulisu, nikoliv jako obydlí k táboření – indiáni z Buffalo Bill's Wild West Show, která Moravou a Čechami (Brno, Český Těšín, Ostrava, Opava, Přerov, Jihlava, Pardubice, Hradec Králové, Liberec) projížděla v létě 1906 (4, 5).

Podnět k táboření v týpí u nás však přišel odjinud: z junáctví. A není bez zajímavosti, že ve stejném roce, dokonce ve stejném měsíci jako první týpí, byla u Pelíškova mostu u Kácova na Sázavě „vynalezena“ a postavena i první skautská stanová podsada (6), takže si toto 100. výročí nemusí skauti a woodcrafteri ani závidět. Počátky českého junáctví jsou dobou velkého názorového i organizačního kvasu. V sérii článků *Dějiny Psohlavců* (7) jsem se kdysi snažil podrobně popsat počátky jednoho směru, který později vedl k založení Ligy lesní moudrosti, takže nyní jen stručně shrnuji to, co bezprostředně směřuje k postavení prvního týpí.

V létě 1911 se A. B. Svojsík vydává poznat osobně skauting do jeho kolébky, do Anglie, a po návratu začíná systematicky pracovat na jeho uvedení u nás. První veřejnou propagaci a instruktáž provádí na kurzu pro středoškolské učitele tělocviku (Praha, 28.9.-1.10.1911), kterého se zúčastňuje také Ferdinand

Situační mapa místa tábora s prvním týpím, které na základě popisu v kronice a vlastní znalosti Brd pomohl určit Jan Čáka.

Pakosta, učitel tělocviku na gymnáziu v Berouně. Záhy nato Pakosta zakládá na gymnáziu četnu skautů, v čemž ho horlivě podporuje pomocný učitel Miloš Seifert. Už na jaře 1912 ale zakládá Seifert „Kroužek přátel přírody“ a koná se skupinkou studentů „vlastivědné vycházky“, jak praví tehdejší výroční zpráva gymnázia. Pod touto nálepkou se však skrývá standardní junácká činnost a táboření. Zde můžeme hledat zárodek prvního českého

kmene lesní moudrosti (Děti Živěny) – ostatně první zápisy v jeho kronice jsou právě z jara 1912 – i když k formálnímu založení kmene došlo až o rok později.

Od září 1912 se vedení této junácké družiny ujímá vedle Seiferta i jeho starší kolega profesor Miloš Maixner (1873-1937), který na berounském gymnáziu učí kreslení, krasopis, matematiku a němčinu. Seifert s Maixnerem navazují kontakt se Svojsíkem, studují základní Baden-Powellův spis *Scouting for Boys* a počátkem roku 1913 si objednávají z ciziny knihy E. T. Setona *Two Little Savages* (Dva divoši) a *Birch Bark Roll* (Svítek březové kůry). V květnu 1913 vydávají *Kapesní knížku českých junáků*, praktickou stručnou příručku (8), ve které se vyznávají: „Co se nás týče, hledíme jako k pravému iniciátoru skautství k E. T. Setonovi, americkému zakladateli skautských čet... který o tolik let předčil Baden-Powella... A můžeme i říci, že americký skaut jest svobodnější, ryzejší, přirozenější. Američtí „Woodcraft Indians“ ... jsou přitažlivější nám svou láskou k přírodě a svým primitivním, volným stanoviskem...“.

O dalším vývoji a přípravách na památný tábor o prázdninách 1913 vypráví kronika Děti Živěny: „... Zaujala nás myšlenka amerických skautů Setonových: zařídit se na způsob divokého indiánského kmene! I robí se u nás v dílně /tj. v domku u Maixnerů – pozn. F. K./ luky, šípy, štíty... Nejvíce práce má prof. Maixner, který vše pěkně dovede zhotovit... Na konec i náš teepee bude hotov... Pomáhají nám z Maixnerovic rodiny, kdo může... V pátek (11. 7.) jsme byli ještě v horečné práci. Tu vznikla při malování štítů prof. Maixnerovi myšlenka, aby našim kmenovým znakem

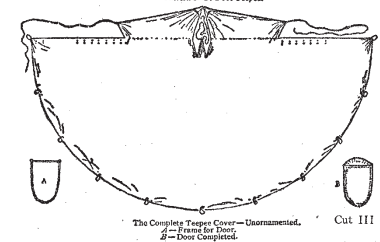
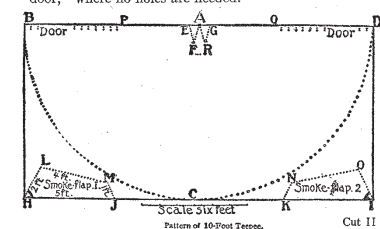
byla ohnivá země se zelenými paprsky – symbol moci a užitku. Kromě toho jsme si na něj namalovali svastiku, a totem každý svůj vlastní...“. Kmenový znak ukazuje obrázek 1.

V sobotu 12. července konečně vyráží: „... v 6 hodin ráno... vesele jsme rázovali Berounem, který ještě neviděl takového divadla. Jako malá četa Zulukafrů, každý na ramenou luk a toulec a šípy u pasu, v ruce velký, omalovaný štít... Lidé pozorují, vybíhají z krámů... Divno nám, že dost vážně si nás prohlížejí. Jen kdyby věděli, co radosti nás čeká v životě v přírodě – a kdyby to třeba ještě dovedli pochopit – šli by jistě s námi... Jdeme do velechrámu přírody, bychom se s ní setkali tváří v tvář a vrátili se pak s otevřenými srdci a otevřenou myslí...“.

Šli pěšky Beroun – Králův Dvůr – Zdice – Lochovice (více než 15 km), všechno si nesli s sebou, jen společné věci svázané do velkého rance vezli přivázané na kole, které bylo těžké i jen

446 The Book of Woodcraft

each hole is 1½ inches from its mate, and each pair is 5 inches from the next pair, except at the 2-foot space marked "door," where no holes are needed.

Plánek týpí v Setonově knize *Dva divoši*, který sloužil jako vzor.

tlačit. V Lochovicích si nechávají věci ve mlýně u Sýkorů a jdou hledat tábořiště. Hajný, který čekal „pány z Prahy na hon“, je vykázal na západní úbočí Plešivce a nabídl několik míst. Protože už chtěli konečně rozbít svůj tábor, přijali hned první místo – plošinu v temném lese u cesty, staré prašné místo po milíři, čehož později hořce litovali, protože se připravili o sluníčko. Přibližné místo tábora ukazuje obrázek 2. Protože neměli připravené tyče, došlo ke stavbě týpí až druhý den, v neděli 13. 7. 1913.

Týpí si ušili z kalika podle stříhu ze Setonovy knihy *Dva divoši* (viz obrázek 3), plátno impregnovali tvarohem s vápenou vodou. Týpí bylo třímetrové a materiál na něj stál tehdy 36 korun (podle Aleše Kapici to v dnešních cenách odpovídá asi 7200 Kč). Protože to byl první pokus stavby a Seton ve svém návodu nic podrobnějšího o tyčích nepsal, porazili na tyče 6 mladých (živých) smrků! I když z hlediska našich dnešních nároků řadíme třímetrové týpí spíše mezi dětská týpí na hraní a o liningu tehdy nevěděli nic, byli z postaveného týpí (viz obrázek 4) všichni nadšeni: „Když byl teepee hotov, byli jsme rozradostněni jeho formou a vnitřní prostranností... můžeme říci, že není k zaplacení. V době nouze o stany až 12 nás v něm spalo, sněmovali jsme v něm a i vařili, když přšelo.“ (9).

Ten den také přijeli zbylí účastníci tábora, takže byli konečně kompletní a my si můžeme připomenout, kdo bylo tehdy těch třináct statečných: profesori Miloš Seifert a Miloš Maixner, Maixnerovi synové Miloš (9 let) a Jaromír (5 let), studenti prvního ročníku František Sládek, Václav

Jelínek a Jaromír Franc, druháci Josef Hofman, Karel Müller, Antonín Palkoska, Bohumil Jonáš a Josef Pochyla a student třetího ročníku Jiří Sommer.

O dva dny později pak došlo k druhé historické události, kterou se tento tábor navždy zapsal do českých junáckých dějin. Byl založen první kmen lesní moudrosti v českých zemích, jak o tom podává zpráva kronika

Soběšín 1915

Děti Živěny: „Úterý 15. července: ... Po večeři jest velké shromáždění (v týpí), aby stanoven byl řád a zákony našeho táborového života. Vzali jsme za základ našeho sdružení Thompsona Setona „Birch Bark Roll“ a přijali stanovy jeho organizace s některými změnami a vymezením. Budeme si říkati, poněvadž chceme pěstovat v sobě hlavně smysl pro přírodu a přirozený život: Zálesáctví junáci. To budou někdy junáci čeští, kteří si osvojí americkou svobodu a indiánské ctnosti. My pak budeme jen jedním kmenem berounským – „Děti Živěny“. Indiánské vzory amerických skautů nahradíme si pohanskými předky svými. Náčelníkem kmene bude vojvoda, jenž jsa silný

a požívaje důvěry, schopen jest vésti kmen a vyžadovati plnění zákonů... Navržen Sommer – jednoznačně přijato. Vojvodu v čas potřeby zastupují oba vladykové: Jonáš neb Pochyla. Jonáš bude též ohnivcem... Pochyla zvolen též hospodářem... Palkoska zvolen písmákem... Prof. Maixner a Siefert jsou stařešiny, tj. rádcí kmene. Kmen má samosprávu. Jest to jedna rodina, všichni jsou bratři a tykají si. Vladykové a stařešiny tvoří Radu, jež je sněmem i soudem.“

Tábor trval do 21. července a pro podrobnosti o táborových činnostech odkazují na kroniku Děti Živěny, která je dostupná na www.woodcraft.cz v oddílu „Historie“ a „Staré kroniky“ (kronika berounských Psohlavců).

Jaký byl další osud prvního týpí? Z kronik Děti Živěny víme, že v něm tábořili v létě i v dalších letech: v roce 1914 opět pod Plešivcem, i když na jiném místě, v letech 1915 a 1916 u Pelíškova mostu na Sázavě (dochovala se fotografie z r. 1915 – viz obrázek 5). Z článku v časopise *Junák* se pak dozvídáme, že se uplatnilo při propagačním táboření Psohlavců, kterého se zúčastnily i Děti Živěny, dne 2. června 1918 v Praze na Žižkově: „...Největší pozornost budila skupina stanů berounských s velkým teepee...“ (viz obrázek 6), (10). Dále se nám již jeho stopa ztrácí. Protože Miloš Seifert v něm ve 20. letech už netábořil, můžeme se domnívat, že zůstalo v Berouně Dětem Živěny a sloužilo, až dosloužilo. Podle současných poznatků se zdá, že první berounské týpí bylo nejméně na deset let také jediným českým týpím, protože další týpí se na woodcrafterských táborech začínají objevovat až ve druhé polovině 20. let.

Týpí Děti Živěny na propagačním táboře Psohlavců na Žižkově (1918).

Porovnáme-li kulturu táboření v týpí u nás před sto lety a dnes, vidíme, jaký neuvěřitelný pokrok byl v tomto směru vykonán. Nicméně řada současných táborníků s určitou nostalgií vzpomíná, že jejich počátky byly ještě před 30–50 lety podobně skromné:

jako návod k ušití týpí sloužil také jednoduchý náčrtek ve *Dvou divoších* a týpí se na tábořiště dopravovalo veřejnou dopravou a dále vlastními silami. Dnes se nám zdá pětimetrové týpí k táboření skoro nepoužitelné (moc malé) a jen málokdo je schopen

doprovést týpí s jeho výbavou na tábořiště bez pomoci auta. Neodbytně se vtírá otázka: kde budeme za sto let?

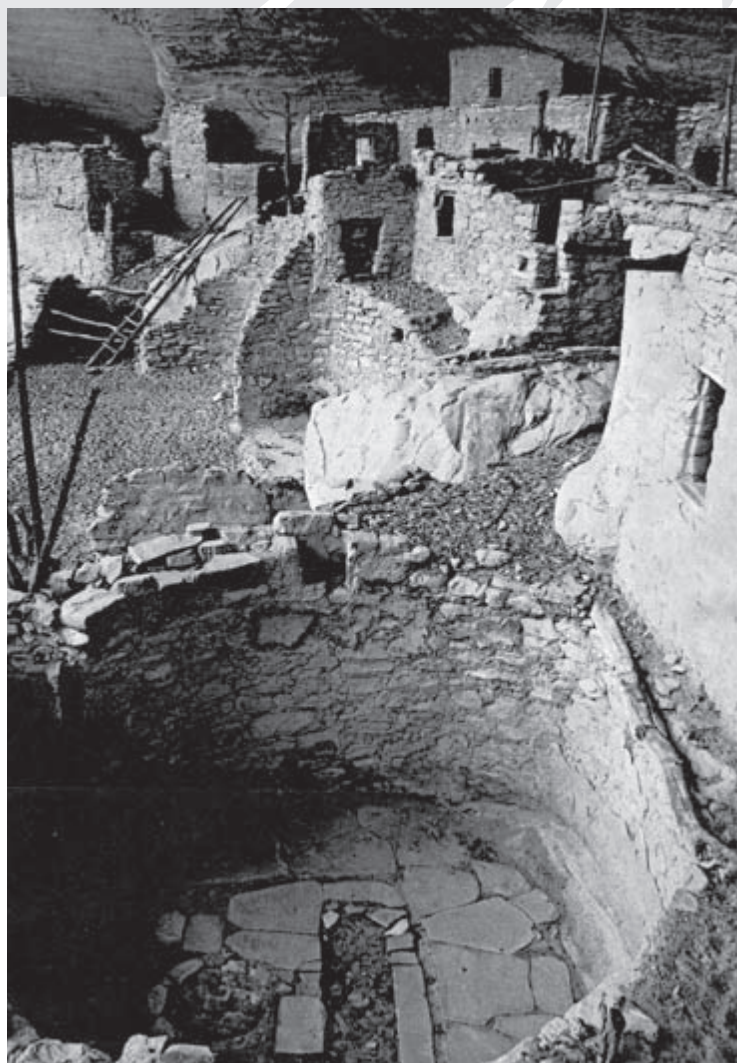
František Kožíšek – Biminiji

Literatura:

- KOŽÍŠEK F. První týpí v Čechách. Bizoní vítr, 1991, č. 2, s. 8.
- KOŽÍŠEK F. Týpí v Čechách slaví 80 let! *Wampum Neskenonu*, 1993, č. 6, s. 4.
- KOŽÍŠEK F. Jihočeský indián Mikoláš Aleš. *Drn*, 2008, č. 1, s. 7-8.
- PEPRNÍK M. Buffalo Bill a Wild West Show. *Host*, 2007, č. 1, s. 64-69. <http://www.casopis.hostbrno.cz/cs/archiv/2007/1-2007/vyber-z-cisla/buffalo-bill-a-wild-west-show>.
- KUCHYŇOVÁ Z. Před sto lety přijel na Moravu slavný zálesák Buffalo Bill. 12.8.2006. <http://m.radio.cz/cz/rubrika/ceskonej/pred-sto-lety-prijel-na-moravu-slavny-zalesak-buffalo-bill>.
- KOŽÍŠEK F. První podsada (80 let). *Wampum Neskenonu*, 1993, č. 2, s. 5.
- KOŽÍŠEK F. Dějiny Psohlavců. *Wampum Neskenonu*, 1992, č. 3, 4 a 5, vždy str. 9-11.
- SEIFERT M., MAIXNER M. *Kapesní knížka českých junáků*. Nákladem vlastním, Beroun – Praha 1913.
- SEIFERT M. *Přírodou a životem k čistému lidství*. Dědictví Komenského, Praha 1920.
- SVOJSÍK A. B. V táboře Psohlavců. *Junák*, 1918, roč. 4, č. 10, s. 154.

4O1 Historie woodcraftu u nás
4O3 Historie tábornictví u nás

Předkolumbovští stavitelé na jihozápadu Spojených států

detail prehistorického pueblo Keet Seel s kivou

Při studiu kultur původních obyvatel Severní a Střední Ameriky zaujme lidi vynikající stavitelské umění předkolumbovských civilizací dnešního Mexika. Pyramidy, míčová hřiště, astronomické observatoře a palácové komplexy Mayů a Aztéků se vyrovnaly současné úrovni stavitelského umění v evropských zemích a často ji i předčily.

Mnohem méně známá jsou předkolumbovská puebla budovaná na začátku druhého tisíciletí na jihozápadu dnešních Spojených států.

Některá tato puebla s několika-patrovými domy byla stavěna pod převislými skalními stěnami, a i když je jejich obyvatelé opustili před sedmi nebo šesti stoletími, domy z velké části stále stojí a vydávají svědectví o tom, jak se tehdy důkladně stavělo. Účelem tohoto článku je krátce popsat a ilustrovat některé památky, které takzvaní *cliff dwellers* (obyvatelé skalních útesů) v době českých Přemyslovců vytvořili.

Ve střední Arizoně, 80 km na jih od města Flagstaffu, je národní památka *Montezuma Castle National Monument* (Montezumův zámek) s přidruženou částí *Montezuma Well* (Montezumova studánka). Pětioschodový „zámek“ s dvaceti místnostmi začali stavět Jižní Sinaguové (*Southern Sinagua*) v první polovině 12. století třicet metrů nad Bobřím potokem (*Beaver Creek*) pod převislou skalní stěnou. (Archeologové tyto prehistorické obyvatele nazývají *Sinagua*, ze španělského *sin agua* „bez vody“, protože se tito lidé dovedli přizpůsobit ve svém polním hospodaření velmi suchému podnebí.) „Studánku“, která leží 10 km na severovýchod, tvoří velká vápencová propadlina zásobovaná vodou z podzemních pramenů.

Proč Sinaguové opustili své puebla na začátku 15. století, je stále ještě předmětem dohadů. Vysvětluje se to buď přelidněním místa, vyčerpáním přírodních zdrojů jejich obživy, nemocemi, anebo dlouhotrvajícím suchem. Ale ať už byla příčina odchodu Sinaguů jakákoliv, musela být velmi vážná, když se rozhodli opustit své velmi dobře postavené a snadno hájitelné puebla.

Sinaguové byli mírumilovní zemědělci, kteří pěstovali kukuřici, dýně a fazole, a pro větší rozmanitost potravy sbírali divoké rostliny a lovíli zvěř. Vyráběli zajímavou červenohnědou keramiku a pletli sandály, rohože a tkali látky na své oděvy.

Montezumovo jméno bylo podle tradice připojeno k názvu pueblo a studánky ranými pokolumbovskými přistěhovalci

do údolí blízké řeky Verde. Ti se mylně domnívali, že bylo puebla vystavěno Aztéky, kteří po roce 1520 uprchli na sever, když jejich

White House v Kaňonu de Chelly. Obě složky tohoto pueblo, horní i dolní, se z velké části zachovaly.

Cliff Palace je největší a nejvelkolepější prehistorické pueblo na jihozápadu Spojených států.

panovník Montezuma II. zemřel v zajetí dobyvatele Hernanda Corteze.

Největší pueblo pod převislou skalní stěnou je *Cliff Palace* (Palác pod převisem) v *Mesa Verde National Park* (Národní park Mesa Verde) v jihozápadním cípu státu Colorada. Tento národní park má rozlohu více než 207 čtverečních

kilometrů a počet archeologických nalezišť se zde odhaduje na čtyři tisíce, ale jen několik je otevřeno veřejnosti. "Palác" má přes 217 pokojů ve třech poschodích a 23 kiva (*kiva*), tj. kulatých obřadních místností, které jsou zčásti v podzemí.

Počátek zlatého věku mesa-verdské kultury se datuje od prv-

ní poloviny 12. století.

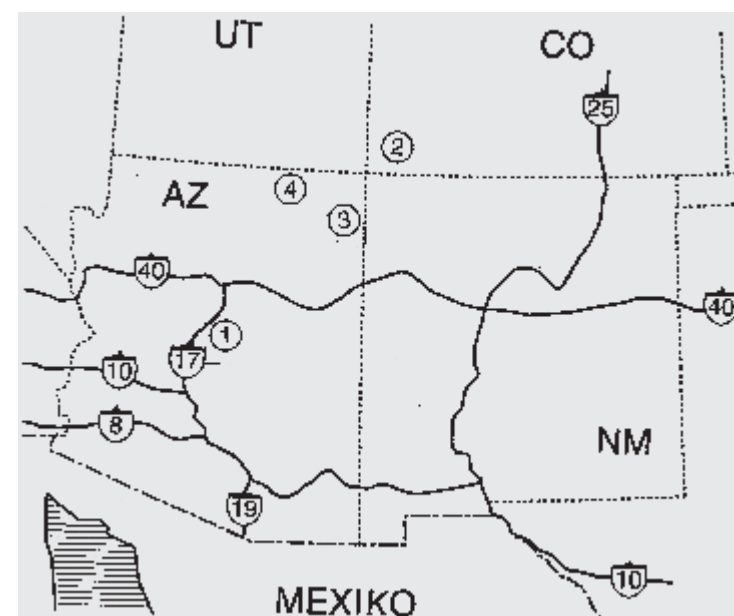
V poslední čtvrtině 13. století nastalo velké sucho, které trvalo více než dvacet let, a kolem roku 1300 byla všechna mesa-verdská pueblo opuštěna, protože se obyvatelé této oblasti nemohli za daných okolností uživit.

Canyon de Chelly je labyrint kaňonů o rozloze 337 čtverečních kilometrů. Protože jsou v těchto kaňonech četná prehistorická naleziště, byl *Canyon de Chelly* v roce 1931 prohlášen národní památkou. Jméno *de Chelly* je anglickou podobou španělské zkomoleniny navažského (*Navajo*) slova *isegi* s významem "kamenité údolí" (v angličtině se jméno tohoto kaňonu vyslovuje [*dyšej*] s přízvukem na druhé slabice). V tomto krátkém článku ilustruji jen tři naleziště: takzvaný *White House* (Bílý dům), *Antelope House* (Antilopí dům) a *Mummy Cave* (Jeskyně mumií).

Zřícenina Bílý dům je nejpřístupnější. Stavba tohoto puebla začala kolem poloviny II. století a pokračovala až do druhé poloviny 13. století. Měla tehdy horní část asi s 20 a dolní část s 80 místnostmi, a byla domovem kolem 150 lidí. Plodiny, které tito původní Američané pěstovali, byly zavlažovány potokem Rio de Chelly.

Zřícenina Antilopí dům má svůj název podle navažských piktogramů z 19. století. Kromě plodin, o kterých jsem se už zmínil, pěstovali obyvatelé tohoto puebla i bavlník nejen pro jedlá semena, ale i jako materiál pro textilie. Ty jim sloužily pro výměnný obchod s pueblany na severu a východu od Kaňonu de Chelly.

Název Jeskyně mumií se vztahuje na pueblo, jehož obyvatelé se odstěhovali z Kaňonu de Chelly kolem roku 1284 jako poslední. Bylo zjištěno, že obyvatelé Antilopího domu nepředvídaně opustili své pueblo během období dešťů. Existuje proto teorie, která vysvětluje hromadný odchod lidí

Na mapě ukazují čísla 1 až 4, kde jsou národní parky a památky popsané v tomto článku ve vztahu k mezistátním dálnicím USA (interstate highways 8, 10, 17, 19, 25 a 40):

- 1 = Montezuma Castle National Monument
- 2 = Mesa Verde National Park
- 3 = Canyon de Chelly National Monument
- 4 = Navajo National Monument

Zkratky: AZ = Arizona, CO = Colorado, NM = Nové Mexiko, UT = Utah.

z Kaňonu de Chelly nájezdy nepřátelských tlup, jež obyvatelům pokojný život znemožnily. Dnes je tento kaňon domovem mnoha navažských rodin.

V severozápadní Arizoně je *Navajo National Monument* (Navažská národní památka), území 164 hektarů s třemi pueblly pod převislými skalními stěnami: *Betatakin*, *Keet Seel* a *Inscription House* (Dům s nápisy). *Inscription House* je z těchto tří památek nejmenší, a protože je toto pueblo svou polohou vystaveno účinkům počasí a je nejméně zachovalé, není od roku 1968 přístupné veřejnosti. (Když jsem toto pueblo koncem padesátých let navštívil, šel jsem od zaparkovaného auta plných sedm hodin a musel

jsem přebrodit mělký potok asi čtyřicetkrát.) Největší pueblo, *Keet Seel*, má 155 místností a šest kiva s vyhlídkou na potok, lesíky a loučky. O něco menší pueblo *Betatakin* je obzvláště dobře zachovalé, protože bylo vystavěno pod převisem, který tvoří z velké části obrovskou jeskyni.

Všechna tato pueblo byla vybudována a stala se domovem raných pueblanů (dříve se jim říkalo Anasazijci) v druhé polovině 13. století. Jen o několik generací později, kolem roku 1300, se obyvatelé těchto puebel odstěhovali. Jedním z důvodů bylo opětovné sucho, které postihlo velkou část dnešní Arizony ke konci 13. století.

Zdeněk Salzmann - *Hinóno'ei néé'ee* – Arapažský náčelník

Oheň v Americe a jeho reprodukce

Část první

Koskimo (obr. 8)

Rád bych napsal něco o původních způsobech rozdělávání ohně v Severní a Jižní Americe. Nikdy jsem tam nebyl, abych viděl, jak to místní domorodci dělali. Proto mé články vychází pouze ze studia různých pramenů a z mých vlastních pokusů.

Z důvodů lepší čitelnosti článků budu místo slovního spojení způsob rozdělání ohně nebo metoda rozdělání ohně používat výraz způsob nebo metoda.

Ve čtyřech člancích se pokusím popsat jednotlivé metody používané místními domorodci a také své zkušenosti z pokusů o jejich napodobení.

Oheň třením dřev dlaněmi

V současné terminologii se často užívá výrazu handdrill, a proto budu tento výstižný amerikanismus používat i já.

Nejstarší archeologické důkazy o používání tohoto způsobu pocházejí z pohoří And – Cueva de Guitarrero¹ a z Nového Mexika –

Bat Cave². Jedná se o období před naším letopočtem. Bohužel se mi zatím nepodařilo zjistit přesnější stáří nálezů.

Nejstarší zobrazení tohoto způsobu jsem našel v tak zvaných aztéckých a mayských kodexech. Pocházejí z doby poklasické, tj. asi 900 – 1500 n. l.

Nejsem odborníkem na indiánské kodexy, ale domnívám se, že na následujících obrázcích je zobrazeno rituální zažehání ohně právě handdrillem.

Kodex Laud

Kodex Dresden

Handdrill byl nejvíce rozšířený způsob používaný nejen indiány, ale i v jiných světadílech, a proto je často popisovaný v dobových cestopisech. Nejstarší písemnou zmínku jsem našel v knize, ve které kapitán John Smith³ píše velmi zjednodušeně zřejmě o Powhatanech:

„Svůj oheň rozdělávají v okamžiku třením suchého špičatého klacku v otvoru malého hranatého dřeva, které samo vzplane. Tak zapálí mech, listí nebo jinou suchou věc, jež rychle vzplane.“

Podrobnější je popis pátera J. F. Lafitau⁴ o způsobu používaném Hurony a Irokézy. Pro zvědavé, kteří mluví francouzsky, je zde kopie původního textu.

„Huroni, Irokézové a další lidé Severní Ameriky nerozdělávají oheň křesáním pazourku, ale třením dvou dřev vzájemně. Přidrží jeden kus dřeva pevně zakleknutím a do otvoru, který udělají bobřím zubem nebo nožem v dřevě, které je ploché a trochu větší, vloží druhé dřevo, které je zakulacené a špičaté. Pak s ním točí a tlačí takovou rychlostí a silou, že dřevo vypadává v ohnivých jiskrách zářezem či kanálkem, který přesahuje nad

Kodex Madrid

doutnák. Doutnák zachytává vypadávající jiskry a udržuje je po dlouhý čas, čímž mohou zapálit velký oheň přiložením k jinému suchému materiálu.“

Les Hurons, les Iroquois, & les autres Peuples de l'Amérique Meridionale, ne tirent point le feu des veines des cailloux; mais en frottant des bois l'un contre l'autre. Ils prennent deux morceaux de bois de Cèdre; secs & légers, ils arrêtent l'un fortement avec le genou, & dans une cavité qu'ils ont faite avec une dent de Castor, ou avec la pointe d'un couteau, sur le bord de l'un de ces deux bois, qui est plat, & un peu large, ils inferent l'autre morceau qui est rond, & pointu, & le toirnent en pressant avec tant de promptitude & de roideur, que la matière de ce bois agitée avec véhémence, coule en pluye de feu par le moyen d'un cran ou d'un petit canal, qui sort de cette cavité sur une mèche, telle que je viens de la décrire, ou à peu près semblable. Cette mèche reçoit les étincelles qui tombent, &c.

Velmi užitečné pro studium primitivních technik rozněcování ohně je dílo W. Hougha⁵. Kromě odkazů na různé autory a citací jejich popisů domorodých metod zde lze nalézt i perokresby původních ohňových souprav. Hough zde například cituje způsob používaný indiány kmene Salish. Zmíněná souprava je na obrázku č. 5 a volný překlad zde:

Dřevo s třemi otvory je položeno na zem a indián poklekne kolena na oba konce. Umístí jeden konec menšího dřeva do jednoho otvoru a drže druhý konec mezi dlaněmi

udržuje rychlý otáčivý pohyb, čímž způsobí velké tření k vytvoření ohně. Tímto zapálí konec spleteného troudu z kůry cedru. Troud je často po týdny udržován zapálený pod příkrývkou, která jej chrání před větrem a deštěm.

(Poznámka autora článku: Název cedar – užívaný v Americe se může týkat různých druhů stromů rodu Chamaecyparis nebo Thuja. Nejedná se tedy o nám známý cedr, latinsky Cedrus, rostoucí ve Středomoří.)

třením hromadí na malé hromádce. Točením a současným tlačáním na vratak se dostanou ruce dolů. Pak je rychle vrátí nahoru a tuto práci opakují tak dlouho, až se dřevěný prach vznítí. Suchá tráva nebo shnilé dřevo je použito jako troud.... Často bylo pozorováno, že sebou nosí dlouhý provaz upletený z kůry stromu wormwood (mohl by to být pelyněk – Artemisia tridentata), který mají zapálený jako doutnák. Kdykoliv se chtějí ohřát, nahromadí trochu dřeva a doutnákem si roznítí oheň.

Nedokážu si představit, že by bylo pohodlnější po celý den nosit a udržovat zapálený provázek, než večer během několika minut zapálit nový oheň. Praxe však byla taková.

Zde je další zajímavý poznatek. W. Hough⁵ cituje pana S. J. Hare, který říká, že u kmene Paiute: ... muži obvykle nedělají oheň, s výjimkou lovecké výpravy. V obydlí je to ženská záležitost, když je ohně zapotřebí.

Podobný postřeh G. Catlina⁷ o kmene Sioux: ... ženy nedokážou získat skalp nebo dělat něco lepšího než založit oheň a vydělat kůže.

Ojedinelé nejsou záznamy

mo ze severozápadního pobřeží a na č. 9 Apačové. Na obrázku č. 10 je indián kmene Hupa ze severozápadní Kalifornie. Tato fotografie je okopírována z knihy F. W. Hodge⁸.

Hupa

Velmi zajímavé varianty hand-drillu popisuje J. H. Steward⁹ o metodách indiánů Jižní Ameriky.

Existují zde dva základní způsoby fungování svídku v ohnivém prkénku. Na většině území se praktikovala běžná metoda prkénka s jamkami a bočním zářezem. V severní Brazílii a východní Bolívii je ale prkénko z relativně tenkého bambusu nebo jiného dřeva, které je svídkem provrtáváno. Žhavý uhlík se pak vytvoří pod vrtaným otvorem (viz obr. 11)¹⁰ a nebo na chomáči bavlny, připevněném ke svazku rozštípaného rákosu (viz obr. 12)¹¹. Svazování plátků rákosu lze nahradit držením druhou osobou.

Parintintin (obr. 11)

Ještě bych si dovolil jeden aktuální obrázek z prastaré knihy. G. Benzoni¹⁶ zde popisuje pěstování kakaa a jeho pražení na ohni. Na obrázku č. 13 je zobrazen indián připravující oheň, vedle kakaovníku. V knize není bohužel žádný aktuální popis handdrillu.

K dalšímu studiu na dané téma bych pro zvědavé doporučil knihy č. 13 – 15. Všechny uvedené lze zdarma stáhnout na stránkách www.archive.org nebo www.openlibrary.org.

To bylo několik příkladů o širokém rozšíření tohoto způsobu v Severní i Jižní Americe. Pro zájemce o oživení historie nyní uvedu poznatky z vlastní praxe.

Praktický návod

Základní části ohňové soupravy jsou dvě - svídk a třecí prkénko. Dále je vhodná ještě podložka pod ohňovou jamku, na které se usazuje horký prach vzniklý třením, a troud, o kterém se zmíním na konci celé série článků. Je to společné téma i pro všechny dále popisované způsoby. Rozměry soupravy jsou dosti individuální a mně vyhovují následující. Svídk dlouhý cca 50-70 cm o průměru okolo 1 cm. Vyhladím jej a srovnám nad plamenem jako při výrobě šípů. Jak je vidět z příložených obrázků, rovnost není tak kritická jako u šípů, ale jen do jisté míry. Tvar je vhodný i původní, když je třecí prkénko stejně dlouhé jako svídk. Vzájemným svázáním se tak chrání před zlomením, jako pruty

Svatoplukovy. Šířka prkénka je asi o jeden centimetr širší než největší průměr svídku a jeho tloušťka 1-2 cm. Materiál soupravy je velmi důležitý a je nutné, aby byl suchý. Kněží kmene Zuni¹² si svou soupravu záměrně namáčeli. Dělali to při zapalování posvátného ohně, aby tak zvýšením obtížnosti činnosti poprosili své bohy o dostatek deště.

Jsou dřeva, která zapalují snadno, a jiná ne. Myslím, že vhodná jsou dřeva velmi měkká. Někdo používá test rýpnutím nehtem palce. Existují tabulky vzájemných kombinací dřev, ale já používám jen několik druhů.

Začínal jsem kdysi se svídkem z Orobince širokolistého (*Typha latifolia*), a prkénkem z mladé lípy (*Tilia*). V současnosti používám jako svídk Orobinec, Pelyněk černobýl (*Artemisia vulgaris*), Lopuch (*Arctia*) a Diviznu (*Verbascum*) v kombinaci s prkénkem z lípy. Velmi dobrá a snadná kombinace je náradí z květního stonku juky vláknité (*Yucca filamentosa*), která je asi z pohledu oživené historie (living history) vhodná, ale tato rostlina neroste volně ve zdejší přírodě, a proto ji používám jen výjimečně. Další postup je také velmi individuální.

Levým kolenem klečím na prkénku podobně jako Hupa na obr. č. 10. Prkénko směřuje podélně směrem vpřed. Do jamky čerstvě vyhloubené špičkou nože nebo již použité nasypu špetku jemného suchého písku. Zvýším tak tření a v použité jamce odru hladkou vrstvu, která prodlužuje dobu potřebnou k zapálení. Jamka musí být ještě opatřená klíno-

Taulipáng (obr. 12)

Salish

Shoshone

Další hezká souprava je původu Paiute. Svidřík je kompozit z rákosu, s hlavicí z velmi tvrdého dřeva (greasewood asi *Sarcobatus Vermiculatus*) a ohňové prkénko z juky. Podobně vypadá ohňová souprava kmene Shoshone zobrazená níže. Prkénko je z tvrdého, neznámého dřeva a svídk z vrby je opatřen špičkou taktéž z tvrdého dřeva. Špička je přivázaná kůží. Je zajímavé, že indiáni často používali v ohňové soupravě kombinace tvrdého a měkkého dřeva. Obě soupravy jsou na obrázku č. 6.

Paiute, Shoshone (obr. 6)

Na obrázku č. 7 je další zajímavá souprava kmene Shoshone z knihy R. H. Lowie⁶, kde také hezky popisuje metodu handdrillem: Šošoni dělají oheň točením tupého vrtáku v jamce měkkého houbovitého dřeva tak, že se částčky oddělené

Domorodci s sebou často nosí na cestách oheň a neustále jej udržují. Tato skutečnost se objevuje v popisech z různých světových oblastí. Dokonce vedla některé pozorovatele k falešné domněnce, že tito domorodci neumí rozdělat nový oheň.

o tom, že ženy byly v rozdělování ohně obratnější než muži, protože to dělaly častěji.

Ještě příkládám důkazy o používání handdrillu z časů, kdy byli pamětníci už vyzbrojeni fotoaparáty. Autorem prvních dvou fotografií je E. S. Curtis. Na snímku č. 8 je Koski-

Apačové (obr. 9)

vitým zářezem, který směřuje z boku přibližně do prostředku jamky. Ten vyříznu po té, co svídkík v čerstvě vyříznuté jamce začne točením kouřit. Zářez podložím podložkou z tenkého dřeva nebo kůry. Lze jej také podložit přímo hrstí troudu, dávám ale přednost podložce. Pro zlepšení tření mezi svídkíkem a dlaněmi natřu svídkík tvrdou pryskyřicí ze smrku, včelím voskem, nebo si jen plivnu do dlaní. Nejúčinnější je pryskyřice. Točení pak vypadá jako práce s kuchyňskou kvedlačkou. Vložím širší konec svídkíku do jamky, dlaněmi svírám opačný konec a jejich protisměrným pohybem jej roztočím. Současně také svídkíkem tlačím do jamky prkénka a dbám, aby nevypadával ven, protože se tím ochlazuje. Dlaně přitom sjíždějí dolů, a tak je občas nutné postupně rukama přehmátnout a chytit svídkík opět nahoře. Po jisté době točení a přehmátávání se začne z jamky kouřit, ale nepřestávám. Pokračuji až do okamžiku, kdy uvidím tenký proužek kouře stoupající z hromádky dřevěného prachu

vytvořeného třením v zářezu prkénka. Opatrně odstraním prkénko a na kouřící hromádku přisypu přibližně stejně velké množství rozdrčeného, dohněda shnilého dřeva. Rozšířím tak žhavý obsah a své šance, že to celé s dalším troudem rozfoukám do plamene. Tento troud velikosti velké pěsti přiložím opatrně shora na žhavou hromádku. Zdvihnu podložku s uhlíkem a troudem k ústům. Potom směrem zespodu a po větru, aby mi nešel kouř do nosu, zlehka rozfoukám do plamene. Dbám přitom, abych si žhavý uhlík nerozfoval před tím, než vzplane troud. Pokud vidím, že se uhlík příliš zmenšuje, když z něj odletuje mnoho jisker, přeruším foukání a znovu přisypu

příprava ohně u kakaovníku (obr. 13)

Seznam použitých pramenů:

- 1) Lynch T. F., *Guitarrero Cave, Early man in Andes*, New York 1980
- 2) Dick H. W., *Bat Cave*. School of American research, Santa Fe 1965
- 3) Smith J., *The generall historie of Virginia*, s. 64, London 1624
- 4) Lafitau J. F., *Moeurs des sauvages Ameriquains*, s.242, Paris 1724
- 5) Hough W., *Fire making apparatus*, s. 534, 539, Am. Anthropologist, 1890
- 6) Lowie R. H., *The northern Shoshone*, s. 28 a 29, New York 1909
- 7) Catlin G., *Letters and notes...north american Indians*, v.I, s. 189 a 226, New York 1842
- 8) Hodge F. W., *Handbook of american indians north of Mexico*, s. 459, Washington 1907
- 9) Steward J. H., *Handbook of south american indians*, v.5, s. 283, Washington 1949
- 10) Nimuendajú C., *Os Indios Parintintin do Rio Madeira*, s. 251, Journal de la société des américanistes 1924
- 11) Koch-Grünberg T., *Vom Roroima zum Orinoco*, v. 3, s. 46, 89, 277, Stuttgart 1923
- 12) Stevenson M. C., *Zuni indians: their mythology ...*, s. 156, Washington 1904
- 13) Swanton J. R., *The Indians of the southeastern US*, s. 422, Washington 1946
- 14) Hodge F. W., *Handbook of Indians of Canada*, s. 165, Ottawa 1913
- 15) Mason O.T., *The origins of invention... primitive peoples*, s. 84, London 1902
- 16) Benzoni G., *History of the New World*, s. 149, Venezia 1572

pu prášek ze shnilého dřeva. To vše až do okamžiku, kdy se objeví plameny.

Tento postup rozfoukání žhavého uhlíku do plamene používám téměř vždy stejným způsobem, i když jej získám odlišnými technikami, popsány v dalších částech.

Někdo vkládá žhavý uhlík do troudového hnízda, a pak s ním točí až do plamene. Myslím si, že to může vést k promarnění celé práce, protože při tom není nad uhlíkem dostatek kontroly a může se rozfoukat do ztracena.

Problém, který jsem zatím úplně nevyřešil, jsou puchýře na dlaních způsobené třením svídkíku. Občasným procvičováním se vytvoří zvláštní mozoly, které pomáhají. Pokud ale trvá točení déle, tak se puchýř vytvoří stejně. Pomůžou pak jen dlaně kamaráda, který vystřídá, stejně tak v případě fyzického vyčerpání. Domorodci rozdělovali své ohně také ve skupinách (viz popis G. Catlina').

Pokračování v příštím čísle.

Albert Minář – Hrom

Zelený deník

(Zápisky z let 1984-94)

26) Vůbec není pravda, že každý přírodní, primitivně žijící národ žije správně a zdravě! Černošky mající proříznutý dolní ret, do něhož, poslušny svých zbloudilých a pokleslých mravů, vtláčují stále větší ozdobný kotouč (někdy jen víko plechovky odhozené bělochy), jsou důkazem nesmyslnosti některých zmatených tradic, rituálů atd. Podobným smutným příkladem jsou záměrně deformované hlavy Indiánů Ploskohlavců, spilované zuby jiných primitivů, sebemučení a sebepoškozování řady kmenů, nezdravý způsob bydlení, jídla i odívání v mnoha a mnoha případech. Ani u našich vlastních předků nebylo absolutně vše zdravé a rozumné. Přejímat pod záminkou „lesní“ či „přírodní“ moudrosti kdejaké primitivní způsoby, mravy i rituály, to je nesmysl a bláhevost.

27) Přírodou táhnou často tlupy mládeže i dospělých. Jdou v hlučném hovoru i pokřiku, bez vnímavosti ke všemu, co vidí, slyší, potkávají. A někdy dokonce i bezohledně ničí vše, co je bezbranné a křehké: květinu, ptačí hnízdo, brouka na cestě, kterého zlovorně zašlápnou... Takových zlých lidí je dost a dost a není dosud zákon ani prostředek, jak jim zabránit ve zlu. Současně „technokratické“ a jen byznys preferující vlády nemají zájem cokoliv v tomto směru napravit – i pro ně, jako pro ty tlupy divokých výletníků, je příroda jen vykořisťitelnou kulisou, ničím víc...

28) Poznávání přírody vyžaduje čas. Vyvodit z ní poučení, to vyžaduje hodně času. Už sama cesta za čistou přírodou z těsného města spotřebuje hodně času... Chtělo by se mi říci všem těm pseu-

doindiánům, kteří utrácejí stovky hodin našíváním korálků či šitím těžkých, neprodyšných jelenicových halen (indián je nosil, protože byl lovcem a kůže mu byla často jediným dostupným materiálem) a podobně: Nechte toho – jděte do přírody, věnujte každou volnou chvíli poznávání přírody, učte se u přírody a od přírody!

29) Stav civilizace, mravní úpadek lidstva a strašlivá devastace přírody nastolily už nutnost nového a naléhavě potřebného hnutí tzv. Lesní moudrosti. Už si nelze romanticky hrát na dobrodružství zálesáků nebo na malebný život indiánů – lovců bizonů! Vše je jinak: teď se stává Lesní moudrost sebezáchovnou filozofií i praxí. Je stéblem, kterého se tonoucí lidstvo musí chytit, nemá-li utonout a zahynout ve vlastních výkalech a zplodinách svého nesprávného, zhýralého, luxusního, rozmařilého, sobeckého způsobu života.

A prvním postulátem pokusu o záchranu, prvním požadavkem nového stylu života je **skromnost**, ochota každého co nejvíce se uskromnit, omezit své nároky tak, abych svým luxusem nebral vzduch, čistou vodu, půdu a zelesť lesů komukoliv druhému – kterémukoliv živému tvorů od bakterie až po člověka.

„Neptej se, komu zvoní hrana! Tobě zvoní.“ – John Donne a Ernest Hemingway.

30) Odpuzují mne vyumělkované, nákladné, nepřírozené, techniku vyžadující sporty: všelijaké motokrosy a přírodu ničící rallye, nebezpečné jízdy na bobech v betonovém korytě, kterému musela ustoupit horská louka, závody řvoucích motorových člunů podemílajících vlnami břehy a zabíjejících vodní živočichy, střelba, ohlušující široké okolí – a vše, co ničí přírodu, krajinu, klid prostředí, čistotu vzduchu a vody. Takové sporty jsou zločinným zášahem do práv všech živých tvorů, kteří jsou jimi agresivně a bezohledně postiženi. Musí přijít doba, kdy takové zlo bude zakázáno zákonem!

31) Bonsai, japonské umění miniaturizace stromů a vytváření malinkých pokojových „krajinek“ na keramické, kovové či dřevěné míse, mne vždy okouzlovalo esteticky svým nepopíratelným půvabem a svou zdobnělou formou, dost příbuznou japonské básni „haiku“. A přece jen se mi vtírá jeden kritický aspekt – že totiž ten krásný výsledek byl dosažen různým kroucením, přištipováním, ohýbáním a jinými trochu drastickými metodami: není to mučení rostlin? Ale pak si rezignovaně vzpomenu na pole louky, dennodenně mučené kosou nebo pluhem, nebo na městské stromy v alejích, ořezávané někdy až na holý kmen... Je-li tvorba bonsai v něčem mučením, pak jsem nakloněn toto omluvit i tolerovat, neboť výsledkem je opravdová krása.

32) Nejhezčí a nejčistší místa v dnešní krajině najdeš tam, kam se žádný vůz ani běžný chodec nedostane. Někde v nepřístupné rokli, na strmém svahu, na těžko přístupném břehu horské bystřiny.

33) Chtěl bych vědět, proč příroda vynaložila tolik důmyslu na to, aby odlišila tvarem listů jeden strom od druhého a podobně každou rostlinu: trávy, květiny, keře... To tvarové i barevné bohatství je překvapující. Zdálo by se, že se každá rostlina může s výhodou po svém dlouhém vývoji ustálit na jediném optimálním tvaru – ale co to je optimální tvar? Zdá se, že tak rozdílné listy, jako je obrovitý list lopuchu nebo stejně obrovitý, ale složitě členěný list bolševníku – a naproti tomu drobnoučký lístky zimostrázu nebo hebké lichozpeřené lístky akátů – že všechny jsou čímsi optimální právě pro svůj druh. Stromy **chtějí** být odlišné!

My lidé, kteří někdy až příliš podléháme konformitě, unifikaci a veškerou individualitu potlačujícímu stereotypu, měli bychom se nad tímto úkazem přírody více zamyslet.

34) Někteří ptáci zpívají tak složitě (kos, drozd, slavík aj.), že v tom lze nalézt dokonce jakýsi řád (opakování motivů, trylků, rytmus, gradace atd.) a snad i zalíbení. A co je jiného takové zalíbení v rytmickém či melodickém motivu, než základ estetického cítění? Není-li už zde předobraz či archetyp vyšších a složitějších lidských uměleckých sklonů? Vždyť přece pro přivábení nebo varování ptačích partnerů by stačily jednodušší zvuky – prostě jen hlasitý **křik**... Ale to, co slyším oknem ze zahrady, to je prostě **zpěv**!

35) Dospěl jsem už dávno k tomu, že veškeré ubližování přírodě pociťuji osobně. Ano zlobím se i trpím, vidím-li bezohledně poraněný nebo zmrzačený strom, ptáka postřeleného vzduchovkou, rybu, kterou nechali surově leknout, škebli, z pouhé zvědavosti rozbitou kamenem, přes zákaz vypálené křoví... Není to můj strom, moje sýkorka, moje škeble – ale cítím to jako svou vlastní škodu. Altruismus jsem už dávno rozšířil na celou přírodu, na celý svět: zlobí mne, jak kdesi na druhé polokouli vybíjejí tuleně, jak zabíjejí slony kvůli slonovině, jeleny kvůli paroží, pštrosy kvůli chomáči peří...

Nemohu už jinak. Přijal jsem heslo AHIMSA už dávno za součást svého etického kodexu, a snad dokonce jsem ho měl už vrozen.

A spolu s tou trýzní cítívám i hněv a nenávisť vůči těm, kdo přírodě a všemu živému tak ubližují.

36) Desítky metrů dlouhý průvod mravenců na lesní cestě. Spěchali odněkud někam. Projel vůz a rozdrtil stovky těch drobnoučkých dělníků. A hle: u každého mrtvého nebo svíjejícího se, poraněného mravence se hned shlukla skupina „pomocníků“ (jak jinak je nazvat?), kteří okamžitě odvlékali své padlé a raněné druhy – kam? Neměl jsem čas to zjišťovat, ale tolik je jisté: je zde vidět jakési projevy družnosti, vzájemnosti, snad i organizovaně řízené pomoci... Myslím, že u nás u lidí není příliš větší míra takové solidarity, možná, že by té pomoci padlým, raněným a bezmocným ani v průměru nebylo víc – spíš jen zvědavosti!

37) Step je příroda. Poušť je příroda. Břehy ledového oceánu, to je příroda. Tajga je také příroda – stejně jako naše „rodné“ luhy a háje. Neškodí poznat různé kraje a různé druhy přírody, ale zřejmě nejlepší je, když člověk žije většinu života (a v stáří zvláště) v krajině, ve které žily celé generace jeho předků... Z této půdy byla vytvořena i živena jejich těla, z této půdy žijí i já.

Nemusím přijímat extrémní názor některých jogínů, že se nemají konzumovat cizí plodiny, ale něco asi bude na názoru, že se člověk má „držet rodné hroudy“ – ne jako majitel, ale jako její obyvatel. A zde lze myslet i na domácí duchovní „živiny“ a „ovoce“, které jsou ještě důležitější než hmotná potrava.

Synovskou úctu a lásku k rodné krajině skvěle vyjádřil Jaroslav Seifert v jedné své básni:

*Viděl jsem hory plné ledu
však zpívat o nich nedovedu
Ale když spatřím na obzoru
uprostřed kraje nízkou horu
na nebi mráček běloskvoucí
– přestane mi srdce chvíli tlouci...*

38) Jaro je snad nejvíce vzrušující dobou roku. Ta exploze života, přes dlouhou zimu strnulého, skrytého, jakoby neexistujícího – ta mne vždy znovu fascinuje... Milióny pupenců se naráz, jakoby přes noc, nalévají nedočkávanou mízou, v několika dnech

kvete mnoho druhů rostlin, ptáci halasí ve větvích i na střeších se zcela zjevnou radostí a dychtivostí: žít, žít, žít...!

39) Dnes nám stopování, složitá zálesácká věda a praxe, neslouží k ulovení zvěře. Stopování nás může informovat o blízkosti zvěře a ptáků, o vymezení jejich biotopu, může nás přivést blíž k nim, kde je můžeme mírumilovně pozorovat.

40) Byla doba, kdy jsem si přál přenést zajímavou rostlinu (byl to bolševník, obrovitá okoličnatá rostlina, rostoucí ve velkém množství blízko zámeckých rybníků u Třemešku na Šumpersku) někam, kde nerostla, v domnění, že „obohatí“ místní flóru. Dnes vím, že by to byla velká chyba, že to může být i nebezpečné. „Věci se mají nechat tak, jak jsou“ – tato taoisticky znějící pravda zde platí víc než kde jinde. Bolševníky k nám přivezl snad nějaký panský zahradník až z Kavkazu a způsobil tím pozdější pohromu: na Karlovarsku a Sokolovsku se dnes bolševníkových džunglí nedokáží zbavit.

Ani zvířena z příliš odlišné země se nemá přenášet a domestikovat – snad s výjimkou těch krásných kamzíků do Jeseníků, kde jim to docela svědčí i sluší. Ale vzpomeneme, co způsobili králíci, dovezení do Austrálie nebo vrabci v Severní Americe!

Ladislav Rusek – Šaman

Jak si splnit Orlí pero 2T6 – Snímky ptáků

káně lesní

Když jsme se rozhodli splnit si s Lesničkou OP 2T6 – Snímky ptáků, mysleli jsme si, že nám to zabere hodně času. Pak se ukázalo, že čin jsme měli hotový tak rychle, že jsme ihned začali i s velkým činem, aby tam trocha té námahy byla. Jenom pro představu – za cca tři měsíce jsme měli nafoceno necelých 40 druhů ptáků.

Možná si říkáte, že nemáte zrcadlovku nebo teleobjektiv a že to tak nemá smysl. Má. Je dobré si uvědomit, že cílem není mít super fotografii jak z National Geographicu, ale snímek, na kterém je pták dobře rozeznatelný. I kompaktem nafotíte (minimálně) čin. I když to dá trochu víc práce. A co se teleobjektivu týká, ani my nemáme rozhodně nějaký velký zázrak.

Fotoaparát

To, že je dobré vzít fotoaparát do ruky a začít mačkat spoušť, napadne každého, a psát to by tedy bylo zbytečné. U kompaktu bych zkusil nastavit režim sport.

Ale u naší zrcadlovky se ukázalo, že hlavní je:

1. krátký čas: Ptáci jsou většinou hbití a neradi pózují. Při delším čase jsou prostě fotky rozmazané.

2. nastavit sekvenci snímků: To se ukázalo v tomto lovu jako celkem klíčové. Scéna bývá velmi dynamická, a i když vznikne během chvilky velké množství fotek, povede se jich jen několik. Zvláště u fotografií za letu.

3. mít „servo ostření“: Toto je důležité, pokud fotíte ptáka za letu nebo se dynamicky mění vzdálenost mezi vámi a fotografovaným. Servo zajišťuje kontinuální ostření.

4. vyzkoušet si první fotku nanečisto: Nebo se aspoň sem tam podívat, jak fotky vypadají. Párkrát se nám stalo, že v zápalu boje a emocí nad novým objevem, jsme si prostě nevšimli, že máme fotky moc přesvícené/tmavé (a tak se daly tak maximálně smazat).

5. ostřit jedním bodem: Pokud na fotoaparátu ostříte více body, snadno se stane, že nějaká větvička, o které nemáte ani zdání, že existuje, fotoaparát prostě rozostří. Ona totiž o vás ví a dá o sobě vědět v tu nejméně vhodnou chvíli. Samozřejmě.

Poslední bod je sice navazující, ale zmíním ho už teď.

6. fotky upravit: Velmi často máte velmi málo času měnit nastavení fotoaparátu. I když fotka na displeji nevypadá nejlíp, s pomocí jednoduchých úprav se občas nakonec z ne úplně vhodné fotky stane dobrá. A přece jen, aspoň tu kompozici bychom měli mít jakž takž v pořádku, ne?

orel Mattoniho

straka obecná

Někdy dá náhoda hodně práce

Ukázalo se, že náhoda dá trochu práce. Zvláště pak, když zjistíte, že jakmile máte fotoaparát v ruce s tím, že jdete na lov, tak všichni ptáčci zalezou a nepotkáte ani pero na zemi.

Náhodě pomůžete, když fotíte, dokud není listí. To je základ úspěchu, protože listí schová kdekoho. Navíc k brzkému jaru

se začínají objevovat letní ptáci, a tak můžete mít část zimních, část letních.

Náhodě pomůže krmítko.

Náhodě pomůže, když máte fotoaparát neustále připravený. Nám se osvědčilo jej mít položený u okna a prostě čas od času juknout, jestli se neobjevil někdo, koho neznáme/nemáme.

čížek lesní

Trpělivost ptáčka neodnáší

Mnozí ptáčci jsou celí nevrlí, když se k nim snažíte přiblížit. Nejeftektivnější se ukázal systém „vidím – cvak – popojdu pár kroků blíž – cvak – popojdu – cvak...“. Takto se dá sem tam získat alespoň nějaká fotografie. Popocházení rozhodně provádějte pomalu. Stejně tak pomalu přikládejte fotoaparát k oku a neodkládejte jej od oka moc daleko.

Úprava fotek, aneb jak zachránit, co se (ne)dá

Aby vaše práce alespoň trochu vypadala, je její nedílnou součástí úprava fotek, kterou je nutné provést po (šíleném) promazání všeho, co se nepovedlo. Když jsem se jednou snažil chytit straku, skončil jsem se třemi fotkami, přestože jsem jich nafotil kolem čtyř set! Mazání je tedy nutné a chvályhodné, ale nemažte hned všechno. Občas až po úpravách se ukáže, že ta „horší“ fotka je vlastně lepší a naopak. Nám se na úpravy vyplatil program Picasa (<http://picasa.google.com/>).

poštołka obecná

holub hřivnáč

Práce s Picasou je rychlá, snadná a program provádí zálohy verzí úprav sám. A je zadarmo.

Většinou bylo nutné:

provést ořez: I když to není čin z focení, není důvod, aby fotografie nedodržovala základy správného rozvržení (zlatý řez). Ořez jsme dělali tak, aby pták co nejlépe vynikl. A to i za cenu, že prostě bude menší, ale ne rozmazaný.

upravit světlo: Úpravou světla se stalo, že náhle bylo vidět i to, co jsme původně vůbec neviděli.

upravit sytost barev a dodat efekt přechodového filtru: Sytost nám zvýraznila sem tam barvy. Přechodový filtr (v Picase pojmenovaný stupňovité tónování) potlačil přesvícená místa nebo zajistil u fotek letících ptáků, kde že je nahoře (zvýraznil vrchní část fotografie)

retuš: Sem tam by fotka byla pěkná, ale něco na ní překáželo (větvička, dráty...). Šup s tím pryč retuší!

Pták samotný nemusí být ostrý celý, ale alespoň jedno oko by ostré mít měl.

vrána obecná

Pár ptačích tipů

Sýkora koňadra, modřinka: často jsem je vídal spolu. Jsou neposedné, ale občas rády zapózují. A prakticky každý je pozná.

Sýkora parukářka: Ta už všude není, ale zato je dobře identifikovatelná (a krásná).

Čížek: Objevil se u nás až k jaru. Hodně jsem jej viděl na stromech a keřích. Pózuje stejně ochotně jako sýkorky. A je tedy i stejně obtížně zachytitelný.

Holub hřivnáč, hrdlička zahradní, kos: Jsou prakticky všude (v parcích). Jsou velcí a ne moc plaší.

Kachna divoká, labuť, lyska: Jsou všude možné u vody a rozhodně neutíkají jako zběsilé pryč.

Kormorán: Velký černý pták, co bývá u řek. Rybáři ho nemají rádi, ale díky své velikosti se dobře fotí. Je už relativně plachý.

Káně lesní, poštołka obecná: Za zimy jdou dravci k silnicím. Auta jim připravují mňamky. Jakmile zastavíte auto, uletí. Nejvhodnější strategie: zastavit kus od nich a krůček po krůčku (s mezizastávkami „cvak“) se přibližovat.

Straka obecná: je hodně rychlá, a tudíž se nám velice špatně fotila. Dokud jsme nenarazili na park, kde jich byla spousta...

Tak vidíte – už tu máme tip na 14 ptáků. A na čin jich stačí jenom 10!

Pavel Spálený – Yučikala

PS: Fotografie, které jsem si nechal přiznat na toto OP, najdete u mne v Registru.

čížek lesní

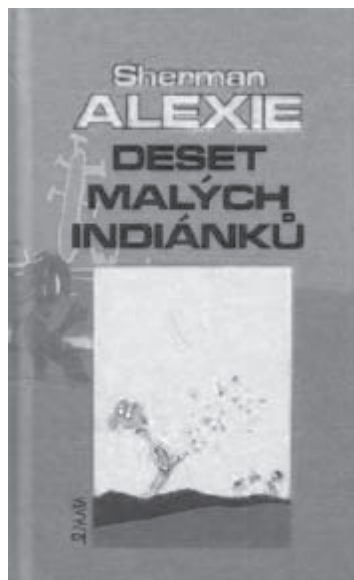

lyska černá

2T6 Snímky ptáků
M Lovce beze zbraní

Sherman Alexie:
Deset malých indiánků.
 Praha: MATA, 2005.

„Moje babička byla nezábavnější člověk, jakého jsem kdy poznal, a zároveň člověk nejvíc spojený s tradicí. V našem kmeni to byla svatá žena, a přitom vyprávěla ty nejsprostší vtípy. Takže jsem vyrůstal s představou, že svatě a světské jsou v jedné rovině.“

Autor je Spokane. Musela jsem si to najít na internetu. „Spokane, město na severozápadě USA ve státě Washington, na řece Spokane, původně domovina kmene Spokane“. Sherman Alexie ale netrpí žádným sentimentem. O Spokane píše otevřeně jako o rezervaci, kde jediným smyslem života zůstal alkohol a garážové výprodeje. Píše o dnešní době a je nám v čase tak blízko, až někdy zabolí – jedna jeho postava vzpomíná na události II. září 2001. Blízcí nám ovšem mohou být všichni jeho hrdinové. V deseti povídkách se vypráví o autorových soukmenovcích, kteří z rezervace odešli hledat štěstí jinač, byť by to bylo od domova třeba jen co by kamenem dohodil. Nechtěli alkohol ani garážové výprodeje, ale všichni cítí, že se svému kmeni tímhle odchodem vymkli a smiřují se s tím různým způsobem a s různým úspěchem. Všichni se taky cítí nějak znejistění, rozkročení mezi kmenem, který dávno ztratil svoje tradice

a sebevědomí, a většinou společností, jež pro ně ale nepřestává být záhadná, nepochopitelná, cizí. Text je plný jejich úvah, hledání a bloudění a my se můžeme jenom dohadovat, nakolik je tenhle zmatek daný osobnostním ustrojením a nakolik minulostí, která jejich kmenovou identitu vytrhla z kořenů. Míváme k indiánům vztah buď sympatizující, nebo aspoň neutrální, a proto je pro nás možná snazší porozumět a smířit se s jejich činy a rozhodnutími, někdy podivnými. Napadá mě, že snad skrze indiány z kmene Spokane pro nás bude snazší najít v sobě soucit pro naše spoluobčany se stejnou barvou pleti, kteří se taky tak nějak zmítají ve vzduchoprázdnu mezi svou rodovou tradicí a naší společností a jejichž činy a uvažování jsou pro nás občas taky jak z jiné planety. A snad ani není potřeba myslet na Romy, deset malých indiánků je nám možná ještě blíž. Každý z nich pochybuje o svém poslání, o smyslu života, o tom, co je důležité a co lhostejné, a čemu věnovat dnešní den. Komu z nás se to někdy nestalo? Kdo z nás nikdy nebloudil? Kdo nebyl nepochopitelný pro své okolí a nakonec i sám sobě? Kdo ví, třeba jsou pochyby a nejistota obecně lidské, bez ohledu na to, kde a jaké kořeny máme. Každopádně je to kniha pro dospělé, žádná pohádka.

Iva Hönicová, Awačín

Tuto část můžete po čárkované čáře odstříhnout a začít si skládat kartotéku plnou dobrých receptů a písniček. Uvažte si něco dobrého a přitom si krásně zapívejte.

Ořechová griláž

K podzimu neodmyslitelně patří jablka, hrušky a další druhy ovoce. Kdo už všechno usušil nebo zavařil, může se pustit do téhle dobroty z vlašských ořechů.

- 1 plechovka mléko Salko
- 15 dkg mleté vlašské ořechy
- 30 dkg cukr krupice
- 12 dkg sekané vlašské ořechy
- 11 dkg máslo

Ořechy si nasekáme, druhou část nameleme. Cukr necháme na pánvi zkaramelizovat, poté přidáme máslo, mléko Salko, ořechy a řádně celou směs promícháme.

V receptu se uvádí, že horkou směs dáme na oplatku a přikryjeme druhou oplatkou. Griláž pak máme zatížit a nechat odstát do druhého dne. Vyzkoušela jsem, že postačí, když vytvoříme lžičkou malé hromádky směsi a necháme uschnout. Odpadne nám starost s oplatkami a můžeme se věnovat dalším produktům, které nám ořešák královský (*Juglans regia*) poskytuje.

Slupky – Jsou vhodné k barvení textilu, vlasů a mnozí vědí, že dlaně a nehty obarví také velmi spolehlivě.

Listy – odvar z listů také barví.

Dřevo – ořechové dřevo je tvrdé, uvnitř černohnědé, vrchní vrstvy jsou světlejší. Vyrábí se z něj nábytek a pažby pušek.

Skořápky – hodí se k výrobě nejrůznějších vánočních ozdob

Iva Jurkovičová – Olowanteča

(Recept je ze stránek: <http://recepty.vareni.cz/grilaz-karamelova-dobrota/>)

Zlatý údolí

Hudba i text: Antonín Linhart

1. Mokro v botách, píseň v notách nikdy nepsanou,
 Ami G Ami
 G Ami

slunce pálí, že i skály úpal dostanou,
 G F

jen osamělý balvan, až uslyší tvé přiznání,
 Dmi E

ti řeknou, že jsi dávno ztratil směr
 Ami G

a že patříš mezi pohany
 F Emi Ami

a místo na jih táhneš na sever.

R: Zlatý údolí, touha vzdálená,
 C Emi
 F G
 je chimérou všech dalek modravejch,
 C Emi

zlatý údolí, co jen vítr zná,
 F G

ti v horkým srdci vypaluje cejch,
 Ami Emi

jak je vzdálený každý mámení
 F G

a druhá strana řeky nemá břeh,
 C Emi

zlatý údolí, zlatý údolí
 F G C

je celej život s rancem na zádech.

2. Snad tě k cíli dobrý víly jednou dovedou,
 slunce hoří, zlatí oři z dálky přijedou,
 když zmizí fata morgana, je zpověď dávno napsaná
 do kamene mlčenlivejch skal,
 než se někdo cestou zastaví,
 pak bude psáno, že jsi tady stál.

R: Zlatý údolí, touha vzdálená...

R: Zlatý údolí, touha vzdálená...

Tahle písnička se sice vůbec nehodí k podzimnímu počasí, ale na léto snad můžeme vzpomínat celý rok. Pokud bude letos hodně sněhu, tak ani o to mokro v botách nebude nouze. Nahrávku písničky si můžete poslechnout na odkazu: <https://www.youtube.com/watch?v=TopPFiGowRE>

Dobře upečený člověk (Pimové)

(Pozn. Běloch vznikl podle této, i mnoha jiných legend, Stvořitelovým nedopatřením.)

Stvořitel dal vzniknout světu, ale cítil, že stále něco chybí. „Co by to tak mohlo být?“ pomyslel si. „Co ještě chybí?“ A pak na to přišel. Chtěl, aby po zemi chodily bytosti, jako je on, nejen zvířata. Nevěděl ale přesně jak na to. Nejprve tedy vytvořil horno, pec. Poté vzal do rukou hlínu a začal ji modelovat do své podoby.

Kojot se potloukal kolem, jak bylo jeho dobrým zvykem, a k peci došel právě ve chvíli, kdy Stvořitel odešel do lesa pro dřevo. Vzal onu hliněnou sošku a rychle změnil její podobu. Když se Stvořitel vrátil, rozdělal oheň a vložil svůj výtvar do trouby, aniž by se na něj podíval důkladněji.

Po chvíli si řekl: „Už to určitě musí být hotové.“ Vzal sošku, dýchnul na ni a tím ji probudil k životu. „Proč se nepostavíš? Něco je s tebou asi špatně.“ Bytost zaštěkala a začala vrtět ocasem. „Aha, to byl určitě Kojotův žert. Mou bytost přetvaroval v jinou, která se podobá jemu,“ pomyslel si Stvořitel.

„A co je na tom špatného? Proč bych i já nemohl mít někoho, kdo by vypadal jako já a potěšil mě?“ zanaříkal Kojot.

„Dobře, dobře. Ale znovu už to nedělej!“ A tak díky Kojotovi jsou na světě psi.

Stvořitel začal znovu. „Nevytvořím jen jednoho člověka. Udělám dva, aby si mohli být jeden druhému stále nablízku. Vymodeloval tedy osoby, které byly jemu i sobě navzájem po úplně celém těle podobné. Chvilí se na ně díval a něco se mu nezдалo. A pak to uviděl. „Takhle by to přeci nefungovalo!“ Vzal trochu hlíny a jedné postavě jí trochu přidal do oblasti mezi nohama. Té druhé pak udělal nehem do té samé oblasti rýhu. „Tak, teď je to daleko lepší,“ pochvaloval si. Všechny sošky s potěšením vložil do pece.

„Už jsou hotové,“ našeptával mu Kojot po chvíli, a tak je Stvořitel vyjmul z pece a vdechnul jim život.

„Ale ne, ty přece ještě nejsou hotové. Jsou nedopečené. Podívej, vždyť jsou bílé, a ne hnědé. Sem nepatří,“ řekl Stvořitel, vzal lidi a hodil je někam za oceán. A pak se rozzlobil na Kojota, protože mu špatně radil.

Stvořitel začal trpělivě znova.

Vytvořil pár podobný tomu předchozímu. Vložil ho do pece a čekal. Po chvíli pravil: „Už jsou hotoví, vyndám je.“ „Ještě ne, ještě nejsou. Nech je tam ještě chvíli. Nebo chceš, aby vypadali jako ti předchozí?“ radil mu Kojot. A tak je Stvořitel ještě nechal péct.

Když je po další chvíli vytáhl, zjistil, že jsou spálení. Byli černí jako uhel. „Dám je stranou. Možná se ještě budou hodit na nějaké místo za oceánem. Sem ale nepatří.“

Počtvrté bral Stvořitel hlínu do rukou. A po čtvrté mu pod rukama začaly vznikat nové bytosti. Když byl pár hotový a začal se péct, řekl Kojotovi: „Pokaždé jsi mi poradil špatně. Běž raději pryč a nech mě o samotě.“

Teď, když neposlouchal Kojota, se to podařilo. Bytosti vytáhl z pece v pravý okamžik a byly hotové. Vdechl jim život a oni se postavili, procházeli se, povídali si, smáli se a vypadali šťastně. Byli hotoví. Ani nedopečení, ani spálení.

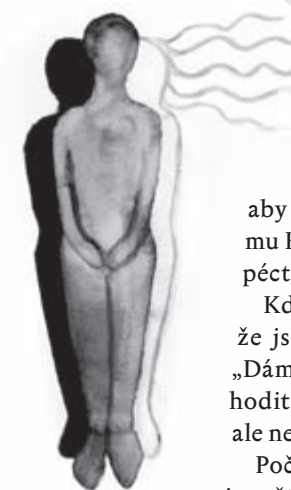
„Tak je to dobře,“ zaradoval se Stvořitel. Ti patří sem, jsou krásní.

A tak vznikli pueblanští indiáni.

Převyprávěno podle útržků nahraných v roce 1880

Z knihy „American Indian Myths and Legends“,
 Richard Erdoes and Alfonso Ortiz,
 Pantheon Books, 1984
 přeložila Tereza Chmelová

ilustrace: Lucie Fryčová

Mramorovaný papír pro různá využití

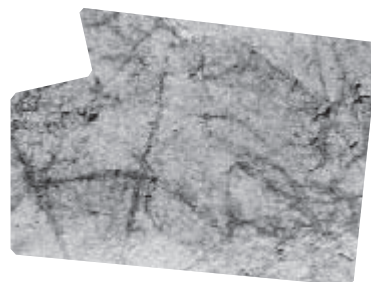
Milí malí přátelé,
s podzimem přichází více času stráveného doma, ve škole nebo v klubovně. Kromě kamarádů lidských a zvířecích přichází ke slovu i další kamarád každého woodcraftera – knížka. Pojďme si na ni vyrobit pěkný balicí papír. Můžete do něj obléci i školní sešity, ať na nich každý pozná, s kým má tu čest.

Potřebovat budeme:

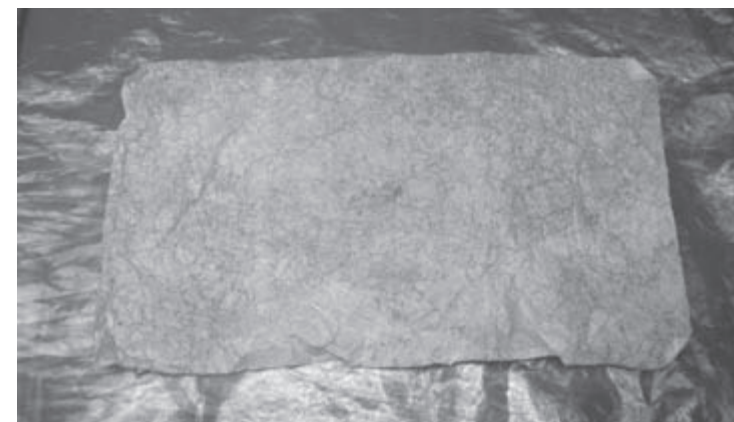
Papír (nejlépe nějaký hrubší, ale lze použít i obyčejný kancelářský)
Vodové barvy (nebo zářivé anilínky)+ štětec
Žehlička
Igelit
Starý hadr

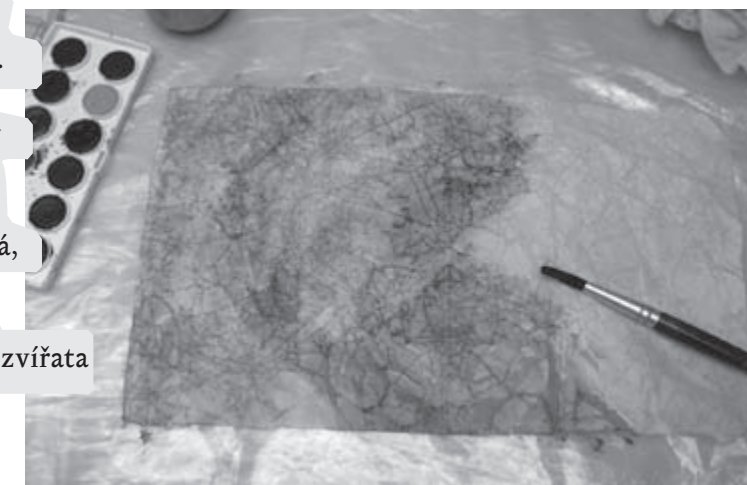
Papír důkladně zmuchláme a pod proudem vody namočíme.

Rozprostřeme papír opatrně na igelit. Pozor, ať se neroztrhá.

Přetřeme papír vodovkami v pěkně sladěných odstínech. Doporučuji na jednotlivé archy použít buď teplé barvy (červená, žlutá, hnědá a to, co z nich namícháme), nebo studené barvy (modrá, zelená, fialová). Sklady na papíru nám vytvoří zajímavou síť. Možná, že v ní najdete bájná zvířata a fantastické rostliny.

Výtvar necháme lehce zaschnout a přežehlíme z rubové strany. Na žehlicí prkno si před tím raději položte hadr, aby plátno neneslo otisky našeho uměleckého díla.

Nakonec necháme papír zcela uschnout. Pokud budeme vyrábět obal na knihu, podlepíme ho raději ještě jednou vrstvou papíru (postačí i noviny).

Veselé mramorování Vám přeje

Iva Jurkovičová – Olowanteča

Naivita

Naivitou jen blázni mohou žít
a s celým světem se pak bít.

Růžové brýle odložit
naivitu zastrážit.

Naivita je životu nebezpečná
naivní je k smíchu nebo k pláči.

Naivní se nevyplácí
Naivní hned zemřít musí
Naivní bolest duší
Naivní se vzdává žití

Naivní nic nemá
neboť všechno kolem ničí.

Naivní si hledá temný kout
kam by mohl tiše vplout.

Naivní si krásu maluje
realita však vše krásné gumuje.

Naivní se vzdává sebe
oči klopí z modravého nebe.

Ach, naivní tak není nic
volá ze svých plných plic

Ach plakat by se chtělo
zadupat svou naivitu mělo

Rybka – Lenka Trojanová

Předtančení

Navlékli jste jim všem stejnou
kazajku?
Vždyť vypadají jak podle pravidel,
řeknu: „Tančí!“ a zažehnám
myšlenku,
že takový hnus jsem ještě neviděl.
Předtančení – pro koho, ptám se,
já o to přece nestojím a zbytek
měl by se raděj oddávat lásce,
ne marnit čas jak tupý dobytek.
Není to snad prachobyčejné stádo,
jeden jak druhý, krok sun krok.
Pili nápady za stejných nádob.
A zatím dál plyne rok.

Sacramorče

ÓDA NA NÁČELNÍKA

Ó, jsi pro nás vzor mužství,
To není tajemství,
To každý ví!

Tvé vlasy jak žíně nezkrotného šagala Šitona
pádícího sluncem zalitou krajinou.
Tvé svaly jak valy.
Tvé pozadí jak dvě morény v ledovcovém údolí.
Tvá vůně se snoubí s můrou půlnoční.
Motýlí kmit připomíná nám řasy tvé,
černavé jak oharky ohně posvátného.
Tý vždy dokážeš osedlat koně svého,
přimět ho k chůzi po hladině letní noční oblohy.
Tvůj hbitý krok podobá se laňce ladné.

My věrni si Tě vážíme,
Zlé jazyky upálíme!

Culík – Martina Krausová

Tříška – Jakub Loula

Seber se a běž

Přemýšlíš někdy o svém životě,
když oči klíží se ti a jdeš na kutě,
napadá tě, co by měl být tvůj osud,
co jsi všechno promarnil až dosud,
přemýšlíš o tom, co chceš dokázat,
co bys chtěl ve stáří svým dětem vzkázat,
jestli jim budeš moct říct: „žil jsem na plno“,
nebo se na ně podíváš a řekneš: „vlastně to bylo na hovno“?
Ať si doteď prožil život na hovno,
nebo si ho žil naplno,
po přečtení
těhle řádků ho budeš žít,
přemýšlím o tom jak mám ti to říct,
není důležitý vzpomínat,
ale to hlavní si připomínat,
žiješ jen jednou a to není kliše,
život ti mezi prsty utíká pomalinku a tiše,
ani si nevšimneš a nejlepší roky jsou pryč,
a ty stále sedíš a plánuješ života svého kýč,
kam zajedeš koho potkáš,
ale místo toho abys to splnil jen čekáš,
zeptej se sám sebe na co a proč,
se nezvedneš a nejdeš si ten život užít víc než minulou noc,
udělej co udělat jsi chtěl,
sepiš si kam by jsi vyjel,
udělej si seznam a to hned,
než uteče ti okolo svět,
přestaň si stejně jako já říkat tu lež,
seber se a běž,
máš na všechno spoustu času, to je ta lež,
tak seber se a běž,
nečekej na povolení mámy a neříkej už tu lež,
seber se a běž,
láska na tebe ve světě někde čeká a to mi věř,
tak se seber a běž,

Já běžím...tak se taky seber a běž

Tříška – Jakub Loula

Hry na schůzky

Deka

Deka je seznamovací hra. Potřebujete k ní jen deku. Skupinu lidí/děti rozdělíte na dva týmy. Dva lidi natáhnou mezi sebe deku a vytvoří z ní závěs. Každý tým si vybere jednoho zástupce a ten si sedne hned za deku. Ti dva, co jí drží, deku pustí a úkolem je říci co nejrychleji jméno soupeře. Ten, kdo dokáže říci jméno druhého rychleji, získává pro tým bod.

Poznámka: je dobré, aby si celý tým sedl za deku, aby jeho soupeři neviděli, kdo se zvedá a jde k dece. Ten, který je vybrán, si sedne přímo čelem k druhému týmu a čeká, až deka spadne.

Přátelská honička

Svoláte si děti k sobě a budete jim vyprávět příběh: „Ocitli jsme se velmi daleko za mořem a oceánem, na jednom ostrově. Býval to krásný ostrov plný zvířete a rostlin a všem jeho obyvatelům se zde žilo dobře. Až jednou se zde objevil zlý čaroděj. Měl obrovskou moc a všechny proměnil v kámen. A jak tu tak stojíme, tak už zahlédl i nás. Nezbyvá nám nic jiného než před ním utíkat. Cestou však zakopneme a letíme přímo proti jedné soše. Nechtěně ji obejmeme a než se vzpamatujeme, uběhne pět vteřin a socha obživne.“

A teď pravidla honičky: Určí se přiměřené území (podle počtu hráčů). Jeden hráč (ve větším množství i více hráčů) se stane zlým čarodějem, který je označen šátkem, nebo jiným předmětem. Chytá ostatní a mění je v kámen.

Koho chytí, ten se zastaví a znehybní. Zachránit ho může jiný živý hráč tím, že k němu přiběhne a obejmě ho. Společně napočítají do pěti. Tím vysvobodí hráče a oba poté mohou zachraňovat ostatní. Hra končí, když čaroděj/ové zakleje/i všechny hráče, nebo se čarodějové vymění.

v prostoru, a buď si lehají na zem, nebo lano přeskakují. Kdokoliv se dotkne jakoukoliv částí lana, vypadává ven.

Můj strom

Tato hra se hraje v lese, nebo parku, kde je mnoho stromů. Děti si vytvoří dvojice, nebo je můžete rozlosovat. Jeden z dvojice si zaváže oči a druhý ho odvede k nějakému stromu, který se mu líbí. Ten co nevidí, si strom ohmatá. Když si je jistý, že o stromu zjistil všechno – velikost, typ kůry, kořeny, třeba i jeho okolí a větve, nebo listy; odvede ho jeho kamarád opět na místo, odkud vycházeli. Zde si

slepý rozváže oči a jeho úkolem je najít strom, který si ohmatal. Potom se dvojice vymění.

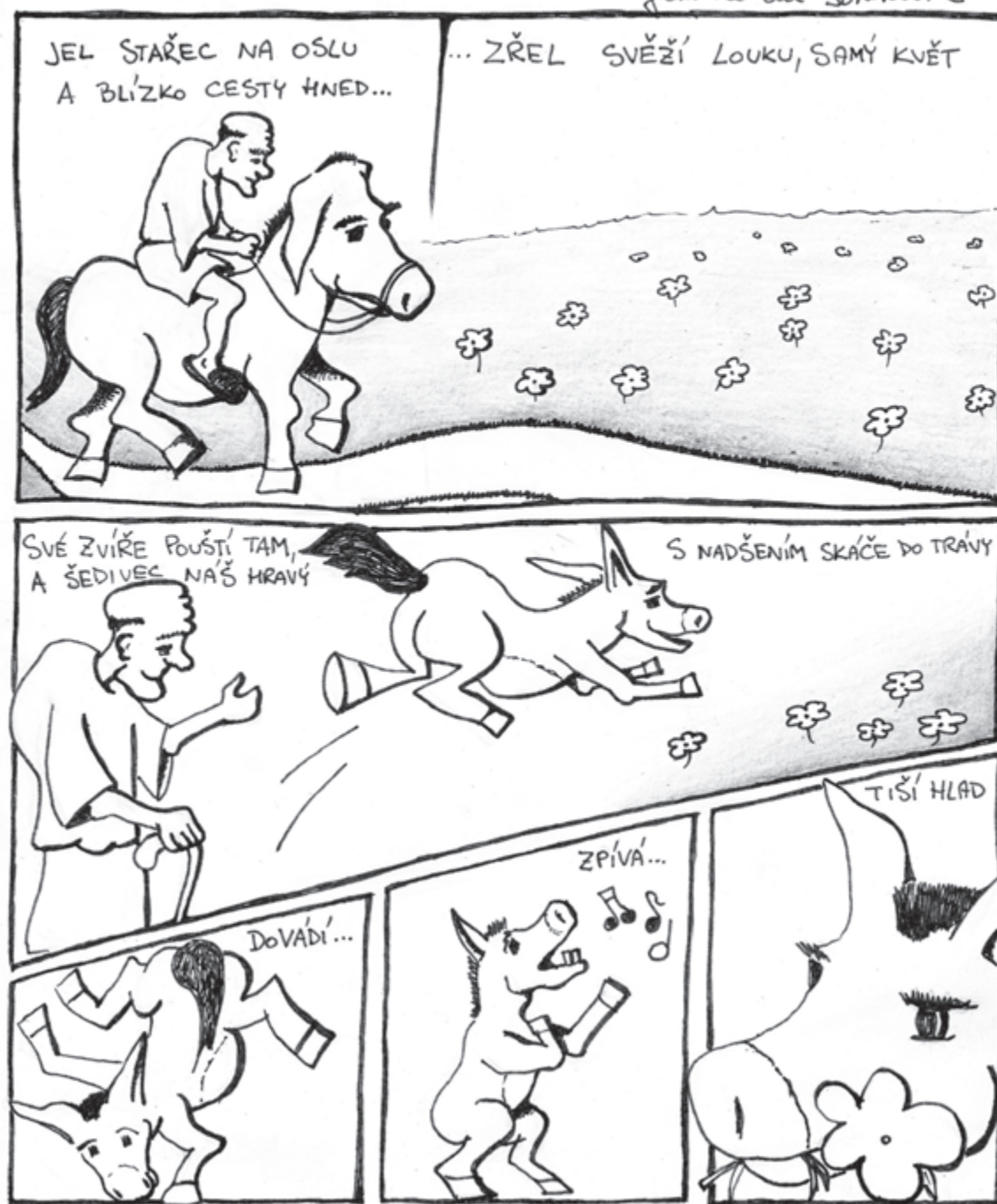
Ilona Kaletová – Owotanla
foto: Tomáš Macek – Netopýř

Senoseč

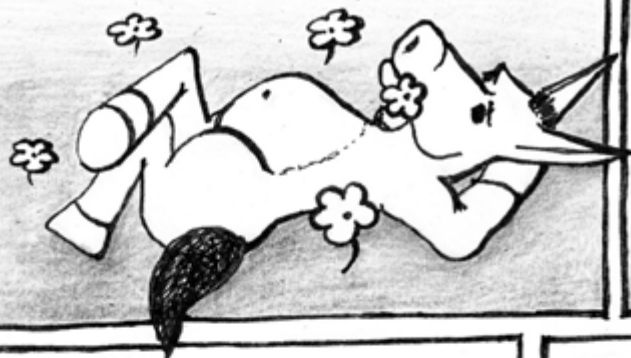
Připravte si ideálně lano, nebo alespoň pradelní šňůru. Dětem vymezíte obdélníkově území. Dva lidé chodí po delším obvodu a mají mezi sebou natažené lano. Běhají z jednoho konce na druhý a mění polohy lana. Nemusí být lano vždy vodorovně, může být i šikmo. Děti se pohybují

STAŘEC A OSEL

Jean de La Fontaine

VÁLÍ SE V NÍ A JE RÁD,
ŽE SPÁST ZDE MŮŽE MÍSTO CELÉ...

...TU STAŘEC SPATŘÍ
NEPŘÍTELE

TEĎ
RYCHLE
TŘEBA
UPRCHNOUT!

ODPŮVÍ TRÁVOŽROUT

PROČ PAK?

BUDU SNAD
NA HRĚBĚ
MÍT PROTO
DVOJÍ
TÍŽ?

TO NE

CO NA TOM ZMĚNÍ-LI SE MŮJ PÁN?
DOŠT JASNĚ TO SNAD POVIDÁM
JÁ SE CHCI PÁST. VY ZHIZTE V STRANĚ
NEPŘÍTELEM JSOU MŮJŠÍ PÁNÍ

DĚL STARÝ PÁN A CHYSTAL
SE JÍT PRYČ

